

Obsah

NA AKTUÁLNU TÉMU

Rastislav Čársky, Martina Klačanská, Andrea Tvarošková /
Výmenný kurz a jeho úloha v prístupovom procese do EMU / 2

EURÓPSKA ÚNIA

Ing. Ján Seman, Ing. Michal Doliak / **Vstup do Európskej únie, spoločná
poľnohospodárska politika EÚ a jej dopad na ceny potravín po vstupe Slovenska / 8**
Ing. Michal Šoltés / **Jednotná mena – výhoda alebo výzva? / 12**

LEGISLATÍVA EURÓPSKEJ ÚNIE

JUDr. Soňa Tóthová / **Legislatíva Európskej únie / 14**

PROFILY SVETOVÝCH EKONÓMOV

prof. Ing. Ján Lisý, CSc. / **LUDWIG VON MISES / 15**

POSTREHY – PODNETY

Ing. Jaroslav Belás, PhD. / **Organizácia pracovísk komerčnej banky z hľadiska hotovostných operácií / 19**
PhDr. Jiří Novotný / **Ľudové peňažníctvo a finančný systém / 22**

Z HISTÓRIE

Ing. Egon Hlavatý, DrSc., Ing. Ivan Zelinka / **Vznik Národnej banky Slovenska
– výsledok dlhej cesty k národnej suverenite / 23**

Z ARCHÍVU NBS

Mgr. František Chudják / **Košická sporiteľňa / 28**

INFORMÁCIE

Z rokovania Bankovej rady NBS / 29

Tlačové správy / 30

VYBRANÉ UKAZOVATELE HOSPODÁRSKEHO A MENOVÉHO VÝVOJA SR / 32

BIATEC

**Odborný bankový časopis
júl 2003**

Vydavateľ: Národná banka Slovenska

Redakčná rada: Ing. Marián Jusko, CSc. (predseda),
Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva Barlíková,
prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc., Ing. Štefan Králik,
Ing. Jozef Kreutz, doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.,
doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA,
Ing. Monika Siegelová, doc. Dr. Ing. Vladimír Valach

Redakcia: šéfredaktorka: Mgr. Soňa Babincová

☎ 5787 2150, fax: 5787 1127

zástupkyňa šéfredaktorky: Ing. Alica Polónyiiová

☎ 5787 2153

výtvarná redaktorka: Anna Chovanová

☎ 5787 2152

Adresa redakcie: Národná banka Slovenska

redakcia BIATEC, Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava

Objednávky na inzerciu prijíma redakcia: ☎ 5787 2152

e-mail: biatec@nbs.sk

Počet vydaní: 12-krát do roka

Cena výtlačku: 19,10 Sk + poštovné

Ročné predplatné: 229 Sk + poštovné

Tlač: i + i print, spol. s r. o.

Mlynské Luhy 27, 821 05 Bratislava

Objednávky na predplatné v SR a do zahraničia,

reklamácie, distribúcia: ☎ 5024 5239

PONS, a. s., Záhradnícka 151, 821 08 Bratislava

Termín odovzdania rukopisov: 7. 7. 2003

Dátum vydania: 21. 7. 2003

Registračné číslo: MK SR 698/92

ISSN 1335 - 0900

Foto na obálke: Mikuláš Červeňanský – 10. výročie
slovenskej meny

A full English-language version of this paper is available
on the web site of the National Bank of Slovakia:
<http://www.nbs.sk>

Anglická verzia časopisu je publikovaná na internetovej stránke
Národnej banky Slovenska: <http://www.nbs.sk>

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek reprodukcie tohto
časopisu alebo jeho časti a iné publikovanie vrátane jeho elek-
tronickej formy nie sú povolené bez predchádzajúceho písom-
ného súhlasu vydavateľa.

VÝMENNÝ KURZ A JEHO ÚLOHA V PRÍSTUPOVOM PROCESÉ DO EMU

INŠTITUCIONÁLNE ASPEKTY KONVERGENČNÉHO KRITÉRIA VÝMENNÉHO KURZU V RÁMCI ERM II¹

Rastislav Čársky, Martina Klačanská, Andrea Tvarošková

Úvod

Slovensko by sa malo stať členom Európskej únie v máji 2004. Na základe Zmluvy o ES vyplýva z členstva v Európskej únii pre Slovenskú republiku záväzok uskutočňovať hospodársku politiku v koordinácii s ostatnými členskými štátmi so zameraním na spoločné ciele. Súčasťou takejto hospodárskej politiky, ako aj ďalších aktivít členskej krajiny EÚ by malo byť aj dodržiavanie pravidiel Paktu stability a rastu s následným prijatím jednotnej meny (eura) a spoločnej menovej politiky. Prístupový proces tak vytvára pre jednotlivé súčasti hospodárskej politiky určité obmedzenia, ktoré sú v prípade rozpočtovej politiky dané kritériami deficitu verejných rozpočtov a verejného dlhu. Menová politika bude determinovaná potrebou plnenia inflačného kritéria a konvergencie úrokových sadzieb. V neposlednom rade prístupový proces do EMU (Economic and Monetary Union) vytvára rámec aj pre kurzovú politiku. Tento je daný definíciou kritéria výmenného kurzu, ako aj potrebou vytvárania makroekonomickej stability a zabezpečenia vitality ekonomiky aj po vstupe do eurozóny. Jednou z aktuálnych otázok v tejto súvislosti je členstvo krajiny v mechanizme výmenných kurzov (ERM II) a stanovenie centrálnej parity.

S približujúcim sa vstupom Slovenska do EÚ je práve téma členstva v ERM II a funkcia výmenného kurzu v ekonomike často diskutovaná. Aká je teda úloha výmenného kurzu pri zabezpečení makroekonomickej rovnováhy? Čo je to ERM II a ako je definované kritérium výmenného kurzu? Ako prebiehalo hodnotenie tohto kritéria v predchádzajúcich rokoch a aký je pohľad na jeho plnenie Európskou komisiou a Európskou centrálnou bankou, tak ako ho prezentujú v konvergenčných správach? Na tieto a ďalšie otázky sa pokúsi odpovedať tento článok a takisto sa pokúsi ponúknuť čitateľom skúsenosť Grécka z členstva v ERM II na ceste k spoločnej európskej mene.

Členstvo v ERM II a úloha výmenného kurzu v kontexte makroekonomickej rovnováhy

Členstvo v ERM II, ako aj úroveň centrálnej parity v rámci mechanizmu je potrebné vnímať v dvoch rovi-

nách – ako predpoklad splnenia nominálneho kritéria členstva v eurozóne a v kontexte úlohy reálneho výmenného kurzu ako nástroja na udržanie (obnovenie) makroekonomickej rovnováhy.

Pre vývoj výmenného kurzu sú v podmienkach členstva ERM II vytvárané určité obmedzenia dané definíciou kurzového kritéria, resp. jeho aplikáciou v praxi. Súčasne by výmenný kurz nemal byť chápaný iba ako nástroj na vstup do eurozóny, ale jeho úroveň by mala zodpovedať vývoju ekonomických fundamentov, resp. výmenný kurz je potrebné vnímať ako nástroj, prostredníctvom ktorého je možné udržiavať ekonomiku v blízkosti ekvilibria.

Z tohto pohľadu by teda budúca centrálna parita (vo všeobecnosti by mala byť tržmi chápaná aj ako konverzný kurz) mala odrážať strednodobú úroveň rovnovážneho reálneho kurzu.

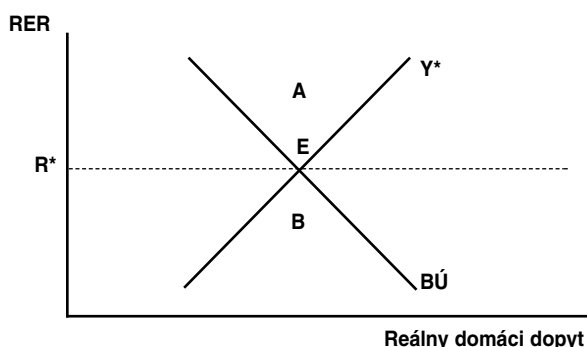
Význam reálneho výmenného kurzu sa zvyčajne predovšetkým v súvislosti so vstupom do menovej únie a fakticky stratou nominálneho kurzu ako nástroja na riešenie nerovnováh. V prípade vstupe krajiny do eurozóny v situácii, keď sa skutočná úroveň reálneho kurzu výraznejšie odchyľuje od jeho rovnovážnej úrovne, môže byť návrat k rovnováhe realizovaný len prostredníctvom cenového vývoja, resp. prostredníctvom prispôsobenia reálnoekonomických premenných (produkt, zamestnanosť, mzdy). Makroekonomickú rovnováhu krajiny dokumentuje graf č. 1.

Ekonomická rovnováha je graficky vyjadrená vo vzťahu k úrovni reálneho kurzu a domáceho dopytu. Krivka BÚ predstavuje dlhodobu udržateľnú úroveň bežného účtu, resp. vzťah externej rovnováhy. V časti grafu nachádzajúcej sa pod krivkou BÚ má krajina prebytok bežného účtu, kým nad touto krivkou dosahuje deficit. Interná rovnováha je reprezentovaná krivkou potenciálneho produktu (Y^*). V prípade, že sa ekonomika nachádza nad krivkou Y^* , je pod úrovňou potenciálneho produktu a naopak pod úrovňou tejto krivky je skutočný produkt vyšší ako potenciálny. Postavenie konkrétnej ekonomiky v rámci tejto schémy je určené úrovňou

¹ Názory uvedené v tomto príspevku sú názory autorov a nemusia nevyhnutne predstavovať stanovisko NBS.

Graf 1 Makroekonomická rovnováha

Poznámka: Rast reálneho kurzu znamená apreciáciu.

reálneho domáceho dopytu a reálneho kurzu vo vzťahu k rovnovážnym hodnotám.

Ak je reálny výmenný kurz v porovnaní s jeho rovnovážnou úrovňou nadhodnotený, teda krajina sa nachádza v bode A, sú z pohľadu domácich ekonomických subjektov obchodovateľné tovary relatívne lacnejšie v porovnaní s neobchodovateľnými a súčasne je cena exportov relatívne vyššia v porovnaní s cenovou úrovňou obchodných partnerov. Na jednej strane tak v ekonomike dochádza k rastu deficitu bežného účtu platobnej bilancie v dôsledku relatívne drahších exportov a rastu dovozov (tie sú relatívne lacnejšie v porovnaní s neobchodovateľnými tovarmi). Súčasne relatívne nízky dopyt po neobchodovateľných tovaroch tlmi infláciu, resp. znižuje ich produkciu. Ekonomika sa tak pohybuje pod úrovňou potenciálneho produktu. Obnovenie makroekonomickej rovnováhy môže byť v tejto situácii realizované depreciáciou (devalváciou) nominálneho výmenného kurzu, znížením inflačného diferenciálu v porovnaní s cenovým rastom obchodných partnerov, resp. kombináciou týchto faktorov. V prípade depreciácie (devalvácie) nominálneho kurzu je obnovenie ekonomickej nerovnováhy najrýchlejšie. Na jednej strane dôjde k obnoveniu konkurencieschopnosti exportov, súčasne ceny obchodovateľných tovarov vzrastú relatívne k cenám neobchodovateľných tovarov, čo sa prejaví v raste dopytu po neobchodovateľných tovaroch. Ekonomika sa tak postupne vráti na úroveň potenciálneho produktu a súčasne dôjde k obnoveniu externej rovnováhy. Ak krajina vstúpi do eurozóny s nadhodnoteným reálnym kurzom, potom by vzhľadom na neexistenciu nominálneho výmenného kurzu mohla byť makroekonomická rovnováha nastolená len prostredníctvom cenového vývoja (pokles inflačného diferenciálu pod úroveň obchodných partnerov) s dopadom na reálnu ekonomiku. V takomto prípade by bol proces obnovy ekvilibria pre ekonomiku výrazne bolestnejší a pomalší (predovšetkým vzhľadom na relatívne vysokú rigiditu cien, miezd a trhu práce v transformujúcich sa ekonomikách).

Bod B naopak predstavuje situáciu, keď je reálny kurz v porovnaní s jeho rovnovážnou hodnotou podhodnotený. Dochádza tak k cenovému zvýhodneniu exportov (v porovnaní s obchodnými partnermi) a súčasne sú ceny obchodovateľných tovarov z pohľadu domácich ekonomických subjektov relatívne drahšie v porovnaní s neobchodovateľnými. Výsledkom je nadbytočný dopyt po neobchodovateľných tovaroch, skutočný rast ekonomiky nad úrovňou potenciálneho produktu a z toho prameniace inflačné tlaky. Podobne ako v predchádzajúcom prípade je najrýchlejším spôsobom obnovenia makroekonomickej rovnováhy apreciácia (revalvácia) nominálneho kurzu, k čomu bude dochádzať aj prostredníctvom cenového vývoja (vyššia inflácia v porovnaní s obchodnými partnermi). Ak krajina vstúpi do eurozóny s podhodnoteným reálnym kurzom, potom obnovenie makroekonomickej rovnováhy vzhľadom na neexistenciu nominálneho kurzu prebieha prostredníctvom cenového vývoja so zodpovedajúcim dopadom na reálnu ekonomiku. Ekonomika sa tak pohybuje nad úrovňou svojho potenciálneho produktu, pričom dochádza k rýchlejšiemu cenovému rastu v porovnaní s obchodnými partnermi. Hodnota výmenného kurzu nezodpovedajúca ekonomickým fundamentom teda môže byť zdrojom makroekonomickej nerovnováhy.

Vstupom do eurozóny sa krajina prakticky vzdáva nominálneho výmenného kurzu ako nástroja na riešenie makroekonomickej nerovnováhy. Stanovenie centrálnej parity a následne konverzného kurzu na úrovni, ktorá nebude vytvárať riziká zdravého, rovnovážneho ekonomického vývoja krajiny, sa tak stáva dôležitou otázkou, ktorej riešenie stojí pred krajinami vstupujúcimi do EÚ.

Nominálne obmedzenia vývoja výmenného kurzu na ceste k spoločnej mene

Nominálne obmedzenia sú dané maastrichtským kritériom výmenného kurzu a jeho aplikáciou, resp. výkladom používaným Európskou komisiou a Európskou centrálnou bankou v rámci konvergenčných správ. Toto obmedzenie dosť úzko súvisí s politickou vôľou, resp. neovôľou rozširovania eurozóny. Minimalizácia rizika nesplnenia kurzového kritéria teda vyžaduje pomerne striktné pridržiavanie sa výkladu hodnotenia tohto kritéria oboma inštitúciami.

Zmluva o ES definuje kritérium výmenného kurzu ako dodržiavanie normálneho fluktuálneho pásma mechanizmu výmenných kurzov v rámci Európskeho menového systému najmenej dva roky bez devalvácie voči mene iného členského štátu.

Protokol o konvergenčných kritériách ďalej špecifikuje, že účasť v mechanizme výmenných kurzov znamená pohyb kurzu v rámci normálneho fluktuálneho pásma

bez vážnych výkyvov najmenej dva roky pred previerkou. Na základe schválenej Rezolúcie Európskej rady o stanovení mechanizmu výmenných kurzov v záverečnej etape procesu budovania hospodárskej a menovej únie sa za normálne fluktučné pásmo považuje $\pm 15\%$ od schválenej centrálnej parity.

Z aplikácií ustanovení Zmluvy o ES ohľadom hodnotenia kurzového kritéria, tak ako ich komentujú v konvergenčných správach EK a ECB (EMI) však vyplýva, že plneniu tohto kritéria zodpovedá vývoj kurzu v blízkosti centrálnej parity, pričom by hodnotená krajina nemala zaznamenávať dlhodobejšiu a najmä systémovú odchýlku presahujúcu $2,25\%$ smerom do depreciačného pásma. Avšak hodnotenia jednotlivých krajín v rámci konvergenčných správ naznačujú, že plnenie kurzového kritéria v minulosti nebolo striktné fixované na udržanie kurzového vývoja v celom časovom horizonte v pásme neprekračujúcom $\pm 2,25\%$ odchýlku od centrálnej parity, resp. ani na podmienku dvojročného členstva v ERM (ERM II) pred previerkou krajiny (prípady Talianska a Fínska).

Hodnoteniu plnenia kritéria výmenného kurzu jednotlivými, v súčasnosti už členskými krajinami eurozóny, ako aj stratégii Grécka (ako jedinej krajiny s derogáciou, ktorá vstúpila do menovej únie v neskoršom termíne a z ERM II) pred vstupom do ERM a EMU sa venujeme podrobnejšie v ďalších častiach tohto článku.

Mechanizmus výmenných kurzov (ERM II) a prístup EK a ECB k hodnoteniu kritéria výmenného kurzu

Prechodom do záverečnej etapy vytvárania menovej únie bolo potrebné inštitucionalizovať fungovanie mechanizmu výmenných kurzov (ERM) za nových podmienok – zavedenie a existencia spoločnej meny. Z tohto dôvodu bola 16. júna 1997 schválená Rezolúcia Európskej rady o stanovení mechanizmu výmenných kurzov v tretej etape procesu budovania hospodárskej a menovej únie. Na rozdiel od predchádzajúceho multilaterálneho systému, sa v rámci nového mechanizmu ERM II stanovili centrálna parity zúčastnených mien voči jednotnej mene.

Porovnanie ERM a ERM II

Na porovnanie oboch systémov možno uviesť ich niektoré spoločné črty, ako aj odlišnosti. Medzi rovnaké charakteristiky patrí predovšetkým všeobecný proces stanovenia centrálnej parity a fluktučného pásma, na ktorom sa zúčastňujú ministri financií, ECB a guvernéri národných centrálnych bánk (NCB), ako aj Európska komisia. Ďalšou spoločnou črtou je štandardné fluktučné pásmo $\pm 15\%$, ktoré nevyklučuje možnosť zúženia, aj keď v ERM

sa do roku 1993 stanovovalo fluktučné pásmo $\pm 2,25\%$ s povolenou výnimkou $\pm 6\%$. Pri oboch mechanizmoch sa uskutočňujú hraničné intervencie s primeraným financovaním automaticky. Podobne ako v ERM, aj v ERM II existuje možnosť zmeny parity i fluktučného pásma prostredníctvom všeobecnej procedúry.

Rozdiel medzi oboma mechanizmami je predovšetkým v tom, že ERM II je postavený na bilaterálnom vzťahu eura a meny nečlenského štátu EMU. Intervennčná povinnosť teda vzniká medzi ECB a NCB nečlenskej krajiny eurozóny (v rámci ERM sa intervencie uskutočňovali na mnohostrannom základe). Euro sa stalo formálnou kotvou ERM II, zatiaľ čo v ERM formálna kotva nebola stanovená (DEM bola iba neformálnou kotvou systému). V rámci ERM II existuje klauzula, ktorá hovorí, že ECB a NCB majú právo pozastaviť intervencie, ak by tým mal byť ohrozený cieľ cenovej stability (v ERM táto klauzula formálne neexistovala). V rámci ERM II sa zmeny centrálnej parity môžu uskutočňovať ex ante a môžu ich iniciovať všetky zúčastnené strany (v ERM proces zmeny parity mohol iniciovať iba členský štát, ktorého sa zmena týkala).

Úloha a cieľ ERM II a jeho inštitucionálne vymedzenie

Podľa Rezolúcie Európskej rady zo 16. 6. 1997 je jedným z hlavných cieľov ERM II stabilita výmenných kurzov, ktorej predpokladom je ekonomická konvergencia zúčastnených štátov, premietnutá do zdravej fiškálnej politiky a štrukturálnych reforiem. Mechanizmus výmenných kurzov ERM II by mal pomáhať nečlenským krajinám eurozóny participujúcim v ňom v ich úsilí o prijatie spoločnej meny v budúcnosti. Rovnako ERM II zabezpečuje štátom, ktoré ešte neprijali spoločnú menu rovnaké zaobchádzanie pri posudzovaní plnenia konvergenčného kritéria ako štátom, ktoré sa stali členmi eurozóny dňom 1. 1. 1999. ERM II funguje bez toho, aby bol dotknutý hlavný cieľ ECB, resp. NCB – udržanie cenovej stability. Členstvo v mechanizme je dobrovoľné, avšak od členských štátov EÚ s derogáciou sa očakáva ich účasť v ňom (článok 1.6 Rezolúcie). Mechanizmus výmenných kurzov ERM II zabezpečuje dostatočnú flexibilitu pri výkone kurzovej politiky zúčastnených štátov a súčasne umožňuje vytvorenie užších vzťahov k euru, napr. zúžením fluktučného pásma (článok 1.8 Rezolúcie).

Na základe textu Rezolúcie je pre menu každého členského štátu EÚ mimo eurozóny, ktorý sa zúčastňuje na mechanizme výmenných kurzov ERM II stanovená centrálna parita vo vzťahu k euru so štandardným fluktučným pásmom $\pm 15\%$. Hraničné intervencie sú automatické a v neobmedzenom rozsahu, avšak ECB, resp. NCB môžu pozastaviť tieto intervencie, ak by ich

realizácia bola v rozpore s ich primárnym cieľom udržania cenovej stability. V rámci mechanizmu existuje možnosť koordinovaných intervencií pri pohybe kurzu vo vnútri pásma. Jednou z dôležitých charakteristík ERM II je flexibilné využívanie oficiálnych úrokových sadzieb centrálnymi bankami.

Rozhodnutie o centrálnej parite sa prijíma vzájomnou dohodou medzi ministrami financií krajín eurozóny, ECB a ministrami financií a guvernermi národných centrálnych bánk členských štátov EÚ mimo eurozóny, ktoré sú účastníkmi mechanizmu výmenných kurzov. Táto vzájomná dohoda nasleduje po všeobecnej procedúre, na ktorej sa zúčastňuje Európska komisia, a po konzultácii s Ekonomickým a finančným výborom (EFC). Ministri financií a guverneri národných centrálnych bánk členských krajín EÚ, ktoré nie sú v ERM II, sa môžu zúčastniť na procese rozhodovania, avšak bez práva hlasovať. Všetky zúčastnené strany majú právo iniciovať proces opätovného posúdenia centrálnej parity.

Na základe individuálneho posúdenia je možné na žiadosť členského štátu, ktorý je účastníkom ERM II, stanoviť zúžené fluktučné pásmo. V takomto prípade je rozhodnutie prijímané ministrami financií krajín eurozóny, ECB a ministrom financií a guvernerom národnej centrálnej banky štátu, ktorého meny sa navrhovaná zmena týka. Rozhodnutiu predchádza všeobecná procedúra, na ktorej sa zúčastňuje Európska komisia a po konzultácii s EFC. Ministri a guverneri centrálnych bánk ostatných štátov participujúcich v ERM II sa môžu zúčastniť na procese rozhodovania, avšak bez hlasovacieho práva.

Operačný rámec fungovania mechanizmu výmenných kurzov ERM II sa stanovil prostredníctvom Dohody medzi ECB a národnými centrálnymi bankami členských štátov mimo eurozóny zo dňa 1. 9. 1998. Podľa tejto Dohody sa zúčastnené strany dohodli na spoločnom zverejnení centrálnych parít a ich zmien, ako aj dolnej a hornej hranice pre automatické intervencie účastníkom trhu. Intervencie sa uskutočňujú v eure alebo v menách krajín mimo eurozóny zúčastňujúcich sa v ERM II. ECB a zúčastnené NCB sa musia vzájomne informovať o zamýšľaných intervenciách.

Kritérium výmenného kurzu – definícia a jeho aplikácia, resp. výklad v konvergenčných správach EK a ECB

Súčasnú kandidátske krajiny budú musieť v procese prístupu do menovej únie bezpodmienečne splniť konvergenčné kritériá na prijatie eura tak, ako sú stanovené v Zmluve o ES a budú hodnotené príslušnými inštitúciami (Európska komisia a ECB) prostredníctvom ich konvergenčných správ. Interpretácia konvergenčných kritérií pri hodnotení je založená v prvom rade na princípe rovnakého zaobchádzania. To znamená, že

podľa Zmluvy členské štáty prístupujúce do menovej únie v neskoršom termíne nesmú byť zvýhodnené ani znevýhodnené oproti členským štátom, ktoré menovú úniu pôvodne vytvárali. Druhým princípom je striktné dodržiavanie ustanovení Zmluvy o ES, aby sa predišlo zmäkčeniu konvergenčných kritérií a eliminovali sa akékoľvek právne riziká, plynúce z porušenia Zmluvy. Podľa tretieho princípu, ak nie je možná doslovná aplikácia kritéria, technické prispôsobenie by malo byť vykonané v súlade s pôvodným zámerom v čase, keď bolo kritérium definované².

Pri hodnotení kritéria výmenného kurzu je potrebné vychádzať predovšetkým z relevantných článkov Zmluvy o ES a Protokolu o konvergenčných kritériách.

Článok 121 Zmluvy o ES špecifikuje maastrichtské kritérium výmenného kurzu ako dodržiavanie normálneho fluktučného pásma mechanizmu výmenných kurzov v rámci Európskeho menového systému najmenej dva roky bez devalvácie voči mene iného členského štátu.

Protokol o konvergenčných kritériách ďalej špecifikuje, že účasť v mechanizme výmenných kurzov znamená pohyb kurzu v rámci normálneho fluktučného pásma bez vážnych výkyvov najmenej dva roky pred previerkou. Na základe schválenej Rezolúcie Európskej rady o stanovení mechanizmu výmenných kurzov v tretej etape procesu budovania hospodárskej a menovej únie sa za normálne fluktučné pásmo považuje $\pm 15\%$ od schválenej centrálnej parity. Členský štát počas tohto obdobia nesmie predovšetkým devalvovať centrálnu paritu svojej meny voči mene iného členského štátu.

Hodnotenie plnenia konvergenčného kritéria výmenného kurzu prešlo určitým vývojom v dôsledku zmien mechanizmu výmenných kurzov v rámci Európskeho menového systému, ako aj v dôsledku postupujúceho procesu budovania menovej únie.

Pri konvergenčnej previerke v roku 1998 Európska komisia v rámci druhej etapy procesu budovania menovej únie s jednotnou menou použila pri hodnotení kritéria výmenného kurzu tzv. metódu strednej meny (median currency approach)³. Pri uplatňovaní tejto metódy sa toleruje pohyb výmenného kurzu v rámci fluktučného pásma $\pm 2,25\%$ voči strednej mene mechanizmu. To v skutočnosti umožňovalo 4,5 % zhodnotenie, resp. znehodnotenie jednej meny voči druhej (meny na hornom a dolnom okraji stupnice mien v daný deň).

Potrebu jasnejšej špecifikácie pri hodnotení stability výmenného kurzu si vyžiadalo rozhodnutie o rozšírení

² Position Paper ECB vo vzťahu k prístupovému procesu do eurozóny, december 2002.

³ Metóda strednej meny definovala menu s najnižšou percentuálnou odchýlkou od jej centrálnej parity voči ECU ako referenčnú menu, voči ktorej sa ostatné meny mechanizmu porovnávajú. Referenčná mena sa určovala podľa devízového fixingu na dennej báze.

fluktuálneho pásma mechanizmu ERM na $\pm 15\%$ v auguste 1993. V čase previerky v roku 1998 nebolo presne definované, či „normálnemu fluktuálnemu pásmu“ zodpovedá toto rozšírené pásmo alebo pôvodné $\pm 2,25\%$. Na jednej strane, pri stanovení stability výmenného kurzu sa rozšírené pásmo považovalo za nevhodné, pretože pri koncipovaní Zmluvy o ES sa za normálne považovalo pásmo $\pm 2,25\%$, ďalej pretože 30% zhodnotenie, resp. znehodnotenie meny (pri použití metódy strednej meny medzi menou na hornom a dolnom okraji stupnice mien) sa dá ťažko považovať za stabilný vývoj. Súčasne rozšírené pásmo bolo pôvodne zavedené ako dočasné opatrenie, ktoré malo slúžiť ako nástroj proti špekulatívnym atakom voči jednotlivým menám ERM. Na druhej strane, fluktuálne pásmo $\pm 2,25\%$ nebolo formálne nikde zakotvené.

Pri hodnotení kurzového kritéria v konvergenčnej správe EK nepovažovala prekročenie vymedzeného fluktuálneho pásma automaticky za znak vážnych tlakov. Pri posúdení závažnosti výkyvov pri pohybe kurzu bolo podľa EK potrebné brať do úvahy dobu trvania a amplitúdu prekročenia hraničného pásma, povahu a rozsah korekčných opatrení, predovšetkým devízových intervencií a zmeny krátkodobých úrokových sadzieb, a to či bol tlak na zhodnotenie alebo znehodnotenie meny.

Pri hodnotení plnenia konvergenčného kritéria výmenného kurzu Európska komisia konštatovala, že do konca hodnoteného obdobia (február 1998) boli meny Belgicka, Luxemburska, Dánska, Nemecka, Španielska, Francúzska, Írska, Holandska, Rakúska a Portugalska súčasťou ERM viac ako dva roky. Z vyššie uvedených mien sa iba írsky mena pohybovala v hodnotenom období mimo fluktuálneho pásma $\pm 2,25\%$ voči stredovej mene (median currency), avšak jej odchýlka bola predovšetkým v apreciačnej časti pásma. Počas hodno-

teného dvojročného obdobia sa výmenný kurz týchto desiatich mien nenachádzal pod vážnymi tlakmi.

V čase rozhodovania Rady v máji 1998 boli meny Talianska a Fínska súčasťou ERM 17, resp. 18 a pol mesiaca. Obdobie, keď sa výmenný kurz oboch mien nachádzal pod hranicou $-2,25\%$, bolo ešte pred ich vstupom do ERM. Pred vstupom do ERM však obidve meny vykazovali apreciačný trend a po vstupe do ERM relatívne stabilný vývoj. Na účely previerky boli teda obe meny hodnotené, ako keby boli súčasťou mechanizmu počas celého dvojročného obdobia. Ani jedna z týchto mien nepotrebovala na svoju obranu priame nástroje menovej politiky (zvyšovanie oficiálnych úrokových mier, resp. rozsiahle intervencie).

Z uvedeného hodnotenia vyplýva, že Európska komisia sa pri posudzovaní plnenia nedržala striktnie definície konvergenčných kritérií, ale brala do úvahy predovšetkým celkový trend vo vývoji výmenných kurzov jednotlivých mien. V prípade Talianska a Fínska nemuselo byť dodržané ani dvojročné obdobie účasti v ERM. Súčasne treba uviesť, že všetky hodnotené meny vykazovali odchýlky od stanovených podmienok iba na začiatku hodnoteného obdobia, pri žiadnej mene nedošlo k žiadnym výkyvom v neskorších fázach a výmenný kurz postupne konvergoval k centrálnej parite stanovenej voči stredovej mene (median currency).

Európsky menový inštitút (EMI) pri svojom hodnotení v roku 1998 vychádzal z názoru, že konvergenčná správa by nemala byť založená na detailnej interpretácii účasti v ERM, ale na dôkladnom hodnotení udržateľnosti kurzovej stability v kontexte ekonomických fundamentov jednotlivých členských krajín. Pri hodnotení plnenia kritéria nepoužíval metódu strednej meny (ako to urobila EK), ale posudzoval vývoj výmenného kurzu jednotlivých mien navzájom voči sebe. EMI pri previerke

Tab. 1 Spread mien ERM voči stredovej mene (v období marec 1996 až február 1998)

	Priemer (%)	Priemer absolútnych hodnôt (%)	Maximálna hodnota (%)	Minimálna hodnota (%)	Štandardná odchýlka	Dni pod hranicou $-2,25\%$	
						Počet	Percento z obchodovacích dní
BEF/LUF	-0,08	0,22	0,44	-0,44	0,23	0	0
DKK	-0,46	0,47	0,04	-1,41	0,52	0	0
DEM	-0,13	0,14	0,34	-0,46	0,12	0	0
ESP	0,71	0,71	2,61	0,00	0,47	0	0
FRF	-0,81	0,81	0,05	-2,35	0,56	2	0
IEP	4,56	5,21	10,91	-4,24	4,17	32	6
ITL*	-0,77	1,57	1,84	-7,82	2,13	96	19
NLG	0,15	0,25	0,93	0,30	0,32	0	0
ATS	-0,15	0,16	0,31	-0,47	0,13	0	0
PTE	0,67	0,86	2,76	-1,36	0,88	0	0
FIM*	0,54	1,26	3,74	-4,21	1,44	39	8

*Údaje pre taliansku líru a fínsku marku sú vypočítané, ako keby obe meny boli súčasťou ERM počas celého hodnoteného obdobia. Všetky dni, keď sa obe meny ocitli pod hranicou $-2,25\%$ boli pred ich vstupom do ERM.

Zdroj: Európska komisia

prihliadal aj na vývoj reálneho efektívneho výmenného kurzu, vývoj na bežnom účte platobnej bilancie, vývoj zahraničného obchodu, ako aj smerovanie exportu.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že EMI sa vo svojej správe, rovnako ako EK, nedržal striktného uplatňovania konvergenčného kritéria a vývoj výmenného kurzu hodnotených krajín v sledovanom období opísal bez výraznejšieho akcentu na dodržanie, resp. nedodržanie podmienok na splnenie kritéria. V prípade EMI možno hodnotenie, v porovnaní s EK, charakterizovať ako menej konkrétne. EMI vo svojom hodnotení nekonštatuje, či krajina plní alebo neplní kritérium – toto rozhodnutie ponecháva v kompetencii Rady (ECOFIN).

V rokoch 2000 a 2002 Európska komisia vo svojich konvergenčných správach pri posudzovaní plnenia kritéria výmenného kurzu považovala za hlavné splnenie nasledujúcich podmienok:

1. v čase previerky je účasť v ERM II povinná,
2. účasť v ERM II najmenej dva roky pred previerkou sa očakáva, avšak berie sa do úvahy aj stabilita výmenného kurzu pred vstupom do systému výmenných kurzov,
3. centrálna parita počas hodnoteného obdobia nesmie devalvovať,
4. v kontexte ERM II sa výmenný kurz musí pohybovať vo fluktuáčnom pásme $\pm 2,25$ % od centrálnej parity stanovenej vo vzťahu k euru, prekročenie stanovených hraníc nemusí bezpodmienečne znamenať vážne narušenie vývoja kurzu. Pri pohybe kurzu existuje rozdiel v hodnotení medzi prekročením hranice fluktuáčného pásma $2,25$ % apreciačným smerom a depreciačným smerom.

Európska centrálna banka, podobne ako EMI v roku 1998, v rámci svojich konvergenčných správ za roky 2000 a 2002 pri uplatňovaní relevantných ustanovení Zmluvy o ES definovala základ, podľa ktorého boli jednotlivé krajiny hodnotené nasledovne:

1. pri hodnotení je potrebné brať do úvahy, či je krajina súčasťou ERM II „najmenej dva roky pred previerkou“,
2. pri posudzovaní „normálneho fluktuáčného pásma“ je potrebné vychádzať zo skutočnosti, že napriek stanovenému fluktuáčnemu pásmu ± 15 % v rámci ERM II, pri koncipovaní Zmluvy bolo „normálnym“ fluktuáčným pásmo $\pm 2,25$ % s povolenou výnimkou ± 6 %, a preto je pri hodnotení potrebné klásť dôraz na to, aby sa vývoj výmenného kurzu nachádzal v blízkosti centrálnej parity,
3. pri otázke „vážnych tlakov“ pri hodnotení treba brať do úvahy stupeň vychýlenia výmenného kurzu od centrálnej parity posúdením devízových intervencií, resp. použitím takých ukazovateľov, ako je napríklad diferenciál krátkodobých úrokových sadzieb vo vzťahu k eurozóne.

V prípade Grécka ako jedinej krajiny s derogáciou, ktorá vstúpila do menovej únie v neskoršom termíne (Grécko sa stalo členom eurozóny od 1. 1. 2001), EK vo svojej konvergenčnej správe v roku 2000 konštatovala, že grécka drachma bola súčasťou ERM a následne ERM II dlhšie ako požadované dvojročné obdobie. Počas účasti v ERM sa jej kurz pohyboval nad stanovenou centrálnou paritou voči stredovej mene a počas účasti v ERM II sa jej kurz pohyboval rovnako nad centrálnou paritou stanovenou voči euru. Ďalej EK konštatovala, že počas hodnoteného obdobia sa neuskutočnila žiadna devalvácia centrálnej parity drachmy voči žiadnej mene v ERM, ani voči euru v ERM II. Hoci sa výmenný kurz drachmy dostal pod určitý tlak spôsobený turbulenciami na medzinárodných finančných trhoch v lete 1998, toto napätie bolo iba dočasné a neznamenalo výraznejší výkyv vo vývoji kurzu. Na základe vyššie uvedeného EK skonštatovala, že Grécko splnilo kritérium výmenného kurzu.

ECB v konvergenčnej správe v roku 2000 opísala vývoj výmenného kurzu gréckej drachmy vo vzťahu k ECU, resp. euru. Tento vývoj rozdelila do dvoch, svojím charakterom odlišných fáz. Vývoj v prvej fáze, od začiatku hodnoteného obdobia až do februára 1999, bol charakteristický apreciačným trendom drachmy voči ECU/euru. Počas druhej fázy grécka drachma vykazovala mierne depreciačný trend smerom k centrálnej parite. Tak ako v predchádzajúcej konvergenčnej správe, ECB pri popisovaní vývoja nominálneho výmenného kurzu venovala pozornosť aj vývoju reálneho efektívneho výmenného kurzu, vývoju bežného účtu PB a zahraničnému obchodu Grécka. Vo svojom hodnotení nekonštatovala, či Grécko splnilo konvergenčné kritérium výmenného kurzu. Toto rozhodnutie ponechala ECB Rade ECOFIN, ktorá o splnení kritéria krajinou so štatútom členského štátu s derogáciou rozhoduje kvalifikovanou väčšinou.

Súčasnú kandidátske krajiny sa po svojom vstupe do EÚ nebudú nachádzať v celkom rovnakej pozícii, ako to bolo v prípade Grécka. Tieto krajiny budú vstupovať do mechanizmu ERM II (Grécko pôvodne vstupovalo do ERM) a centrálna parita ich mien bude stanovená voči euru. Z tohto dôvodu aj hodnotenie splnenia kritéria výmenného kurzu napr. Európskou komisiou môže byť trochu odlišné, keďže nebude posudzovaný vývoj kurzu prostredníctvom metódy tzv. strednej meny (median currency), ktorá sa uplatnila ešte pri previerke v roku 2000. Súčasnú kandidátske krajiny môžu svojím potenciálnym vstupom do eurozóny vytvoriť do budúcnosti precedens v procese hodnotenia plnenia konvergenčných kritérií, i vo výklade jednotlivých kritérií vstupe do eurozóny.

V budúcom čísle Účasť Grécka v kurzových mechanizmoch ERM a ERM II v období pred vstupom do EMU

VSTUP DO EURÓPSKEJ ÚNIE, SPOLOČNÁ POĽNOHOSPODÁRSKA POLITIKA EÚ A JEJ DOPAD NA CENY POTRAVÍN PO VSTUPE SLOVENSKA

Ing. Ján Seman, Ing. Michal Doliak¹

Integrácia do Európskej únie (EÚ) je jednou z kľúčových priorít slovenskej zahraničnej politiky. Samotný vstup do EÚ by sa mal čoskoro stať realitou. Vstupom bude musieť Slovenská republika (SR) prijať poľnohospodársku politiku a inštitucionálnu štruktúru kompatibilnú so Spoločnou poľnohospodárskou politikou EÚ (CAP – Common Agricultural Policy) so všetkými pozitívami aj negatívami. V súčasnom období sa na Slovensku rozvíja diskusia o pozitívach a negatívach vstupu SR do EÚ. Ako jedno z negatív sa v diskusiách často uvádza rast spotrebiteľských cien a predovšetkým rast cien potravín, ale neobjavuje sa kvantifikácia tohto rastu cien a jeho dopadu na infláciu. V médiách sa objavujú iba informácie o predpokladanom raste cien poľnohospodárskych komodít, o ktorých väčšinou hovoria odborníci z oblasti poľnohospodárstva a potravinárstva. Tento článok je pokusom autorov kvantifikovať, aké by mohli byť dopady prijatia spoločnej poľnohospodárskej politiky na spotrebiteľské ceny potravín cez zmeny cien poľnohospodárskych komodít, ktoré vyvolá samotná CAP.

Vstup do EÚ a prijatie CAP

Slovenská republika vstúpi 1. mája 2004 do Európskej únie a zároveň so vstupom prijme aj spoločnú poľnohospodársku politiku. Čo je to vlastne jednotná poľnohospodárska politika? Jednotná poľnohospodárska politika predstavuje súbor ekonomických, finančných, legislatívnych a inštitucionálnych nástrojov na zabezpečenie jednotného trhu poľnohospodárskych výrobkov. Cieľom je zabezpečenie efektivity, stability a finančnej solidarity v poľnohospodárskom sektore. Najvýznamnejšími ekonomickými a finančnými nástrojmi spoločnej poľnohospodárskej politiky sú priame dotácie výrobcom alebo spracovateľom, exportné dotácie, cieľové, prahové a intervenčné ceny, ochrana na spoločných hraniciach, rôzne účelovo určené prostriedky, ako aj štrukturálne fondy.

Z hľadiska cenového vývoja je dôležitá cenová podpora. Táto podpora obsahuje cieľovú, prahovú a intervenčnú cenu.

- Cieľová cena sa zameriava na transakcie v rámci EÚ a je to očakávaná cena poľnohospodárskych produktov v nasledujúcom roku a stanovuje sa podľa ceny v oblasti s najnižšou ponukou.

- Intervenčná cena je odvodená z cieľovej ceny

ako jej určitá percentuálna časť, predstavuje intervenciu národných orgánov v prípade, že výrobcovia príslušného štátu nie sú schopní predávať svoje výrobky na trhu.

- Prahová cena je cena stanovená EÚ pre produkty dovážané z tretích krajín, pri ktorých nesmie klesnúť pod cenový prah pohybujúci sa medzi cieľovou cenou a intervenčnou cenou.

Vstupom do EÚ bude musieť aj Slovenská republika prijať tieto princípy, čo bude mať samozrejme určitý dopad na spotrebiteľské ceny. Dopad prijatia tejto politiky na spotrebiteľské ceny potravín bude rôzny v závislosti od toho, aká je cenová politika v rámci CAP pre jednotlivé komodity.

Ako sme už spomenuli, hlavným predpokladom určujúcim vývoj cien poľnohospodárskych výrobkov je to, či konkrétna komodita je alebo nie je cenovo podporovaná CAP, to znamená, či je vykupovaná intervenčnou agentúrou za intervenčné ceny umožňujúce dosahovať farmám vyššiu rentabilitu, alebo sa konkrétna poľnohospodárska komodita predáva na trhu bez podpory CAP. Intervenčnú podporu

¹ Všetky názory uvedené v tomto článku vyjadrujú osobné stanovisko autorov a nemusia byť totožné s názormi inštitúcie, v ktorej pôsobia.

majú tieto komodity: pšenica, jačmeň, kukurica, repka olejná, mlieko, hovädzie a ovčie mäso. Pri týchto komoditách môžeme očakávať rast. Produkcia zemiakov, hrozna, bravčoviny, hydiny a cukrovej repy nie je podporovaná intervenčnou politikou. Výnimočné postavenie v rámci neintervenovaných komodít má cukrová repa. Jej cena po vstupe do EÚ pravdepodobne výrazne vzrastie v dôsledku špeciálneho podporného režimu pre cukor na trhoch EÚ. Ceny ostatných neintervenovaných komodít budú síce cenami na trhu EÚ, ale budú komoditne a regionálne diferencované, čo znamená, že úroveň niektorých neintervenovaných komodít nemusí túto úroveň dosiahnuť. Niektoré komodity môžu naopak úroveň cien na trhu EÚ presiahnuť. Celkovo by mali ich ceny významne závisieť od vývoja cien v okolitých krajinách, najmä Česka, Maďarska, Poľska, Nemecka a Rakúska, môžeme teda očakávať ich stagnáciu, resp. mierny pokles. Samozrejme, veľa bude závisieť aj od úrovne adaptácie spracovateľského priemyslu, vývoja príjmov obyvateľstva, mzdovej parity, inflácie, kurzu atď.

Pri analýze dopadu CAP na spotrebiteľské ceny potravín sa vychádzalo zo závislosti zmien spotrebiteľských cien potravín od zmien cien poľnohospodárskych prvovýrobcov. Táto závislosť a vzájomné vzťahy vývoja cien na vertikále prvovýroba – spracovanie – spotreba je rozanalyzovaná v nasledujúcej kapitole.

Prognózané ceny poľnohospodárskych výrobkov v období vstupu do EÚ vychádzajú z materiálov vypracovaných v roku 2002 Svetovou bankou „Potravinarstvo a poľnohospodárstvo v SR, výzvy vstupu do EÚ“ a Výskumným ústavom ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (VÚEPP) „Dopady vstupu SR do EÚ na oblasť agropotravinárskeho sektora“. Prehľad očakávaného rastu cien najvýznamnejších komodít podľa uvedených analýz je v nasledujúcich tabuľkách.

Tab.1

	Zmena cien produktov rastlinnej výroby (v %)
Pšenica	+ 18
Jačmeň	+ 4,0
Kukurica	+ 3,8
Repka	+ 37
Cukrová repa	+ 80
Zemiaky	- 33
Hrozno	+ 1,6
Priemer	+ 16

Zdroj: VÚEPP, Svetová banka

Tab.2

	Zmena cien produktov živočíšnej výroby (v %)
Mlieko	+ 40
Hovädzie mäso jatočné	+ 10
Bravčové mäso jatočné	+ 1
Hydina	+ 1
Ovce	+ 23,8
Priemer	+ 16

Zdroj: VÚEPP, Svetová banka

Celkový rast cien produktov poľnohospodárskej prvovýroby na Slovensku by po vstupe do EÚ mal dosiahnuť približne 16 %, pričom očakávame v priemere rovnakú mieru rastu cien živočíšnej aj rastlinnej výroby.

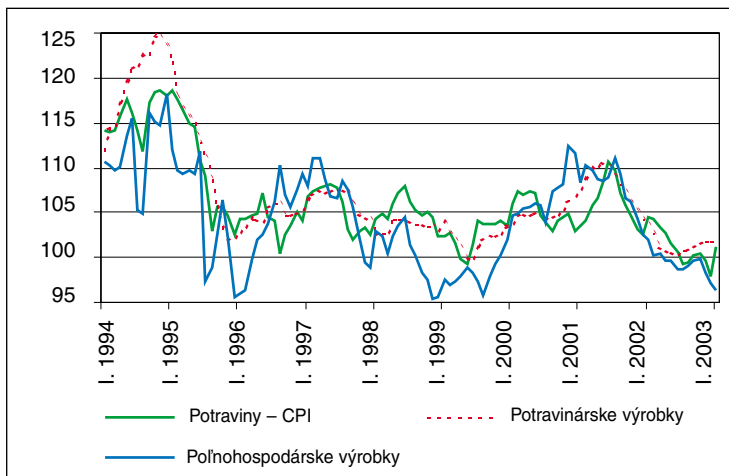
Vzájomné vzťahy vývoja cien na vertikále prvovýroba – spracovanie – spotreba

Keďže prijatie spoločnej poľnohospodárskej politiky by malo primárne ovplyvniť predajné ceny poľnohospodárskych prvovýrobcov, v prvom rade sme analyzovali, ako na Slovensku zmeny cien prvovýrobcov ovplyvnia ceny spracovateľov a následne spotrebiteľské ceny potravín. Porovnanie vývoja cien produktov prvovýroby, spracovateľov a spotrebiteľských cien potravín je v grafoch na nasledujúcej strane.

Ako vidieť z prvého grafu v cenách potravín sa prejavuje závislosť na vertikále prvovýroba – spracovatelia – spotrebiteľia. Aj napriek tomu, že vývoj cien poľnohospodárskych výrobkov vykazuje relatívne vysokú volatilitu, zmeny v ich dynamike sa prenášajú s oneskorením 1 – 2 mesiacov do spotrebiteľských cien. Ak sa pozrieme na jednotlivé komodity, tak môžeme vidieť podobný vývoj, to znamená, že v rámci jednotlivých skupín výrobkov dosahujú produkty takmer rovnaký trend, pričom najvýznamnejšia korelácia bola zaznamenaná v prípade cien hydiny.

Vplyv na spotrebiteľské ceny

Pri analýze vplyvu vývoja cien poľnohospodárskych výrobkov na cenovú úroveň potravín sme využili regresnú analýzu metódou najmenších štvorcov. Ako nezávislé premenné, sme do rovnice vložili ceny poľnohospodárskych prvovýrobcov a spracovateľov. Databázu údajov tvorili bázičné indexy uvedených premenných, pričom index spotrebiteľských cien potravín bol očistený o vplyv zmeny nepria-

Graf 1 Ceny potravín (výroba, spracovanie, spotreba)

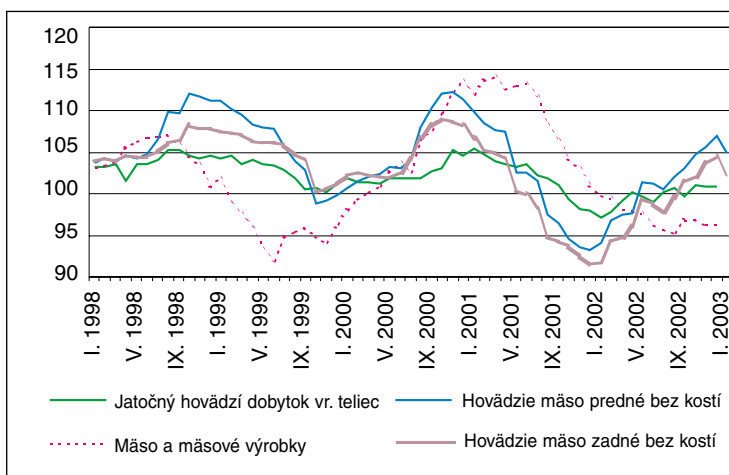
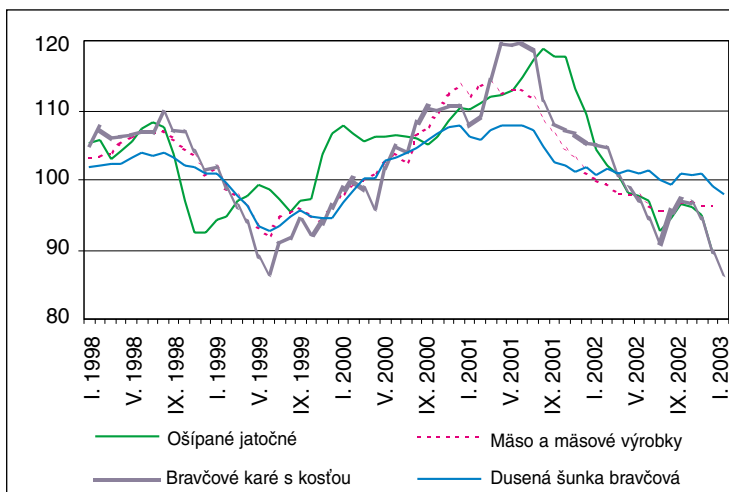
mych daní, a vylúčili sme z neho najviac volatilné položky ovocia a zeleniny. Keďže ceny poľnohospodárskych výrobkov sú štatisticky sledované iba na medziročnej báze (z dôvodu špecifického stanove-

nia základného obdobia – jednotlivé mesiace roku 2000 predstavujú bázu) a z dôvodu vysokej sezónnosti dát, v rovnici vystupuje ako závislá premenná medziročná zmena cenovej hladiny potravín, ktorá je vysvetľovaná medziročnými zmenami cien poľnohospodárskych výrobkov a spracovaných potravín. Na zabezpečenie stacionarity časových radov (testované pomocou unit-root testu) bolo potrebné uskutočniť transformácie časových radov pomocou diferencií logaritmov.

Na hladine významnosti 95 % sme prijali hypotézu H1 o štatistickej významnosti jednotlivých koeficientov odhadnutej rovnice.

$$\text{cpi potr} = 0,408026 * \text{spraco} + 0,080725 * \text{ceny polno} + \text{AR}(1)$$

(4,686)	(1,998)	(39,735)
$R^2 = 0,94$	D. W. = 1,46	1998 – 2002

Graf 2 Ceny hovädzieho mäsa – všetky úrovne

Graf 3 Ceny bravčového mäsa – všetky úrovne

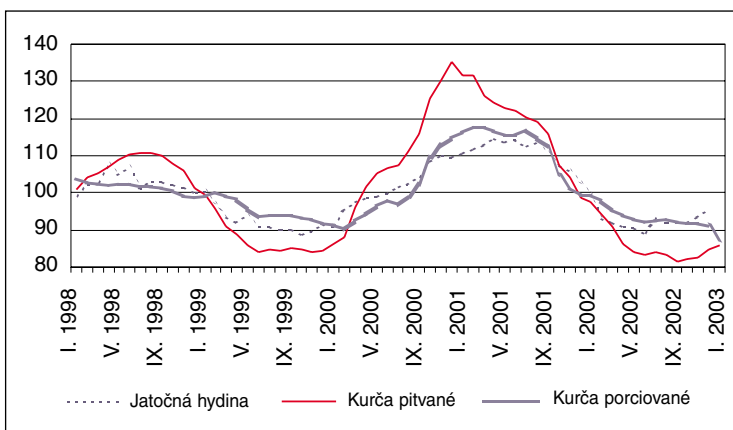
Zdroj: Štatistický úrad SR, Index ROMR = 100

Celkový výsledok analýzy nám hovorí o relatívne silnej závislosti medzi spracovateľskými a spotrebiteľskými cenami potravín (elasticita = 0,40), relatívne slabá závislosť bola zistená medzi cenami poľnohospodárskych výrobkov a spotrebiteľskými cenami potravín (elasticita = 0,08). Prítomnosť autoregresného člena ($AR = 0,97$) potvrdzuje, že dynamika spotrebiteľských cien potravín je značne ovplyvnená vývojom v predchádzajúcim mesiaci. To znamená, že celkový vývoj spotrebiteľských cien potravín bude po vstupe závisieť nielen od veľkosti zmeny cien prvovýrobcov, ale významnú úlohu bude zohrávať aj ich aktuálna úroveň v období vstupu. Okrem toho v rovnici nie sú zohľadnené ostatné trhové faktory, ktoré taktiež môžu významnou mierou ovplyvniť konečné ceny potravín.

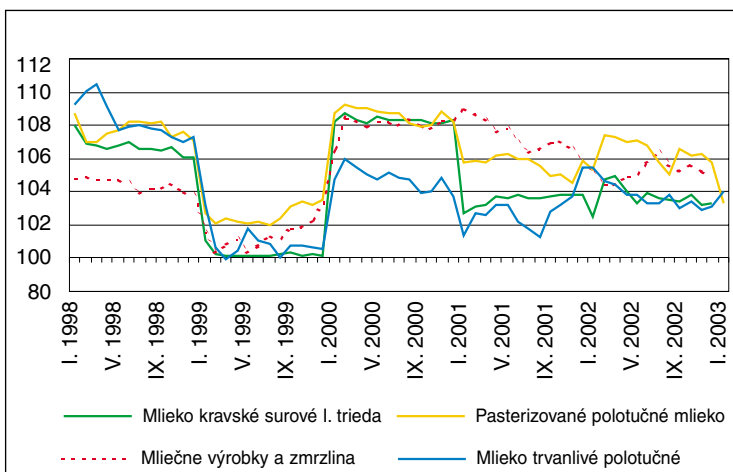
Dopad prijatia CAP na ceny potravín by za predpokladu očakávaného zvyšovania cien poľnohospodárskych výrobkov (podľa údajov VÚEPP a Svetovej banky) znamenal vyššie ceny potravín približne o 7 až 8 %. Príspevok takéhoto rastu cien potravín na celkovú infláciu by mohol predstavovať asi 1,0 až 1,2 percentuálneho bodu, pričom príspevok jednotlivých potravinárskych výrobkov k celkovej inflácii závisí od toho, akou mierou sa jednotlivé potraviny podieľajú na celkových výdavkoch domácností. Tak napríklad,

Graf 4 Ceny hydiny – prvovýroba a spotreba

Graf 5 Ceny mlieka – všetky úrovne

Zdroj: Štatistický úrad SR, Index ROMR = 100

ceny cukru by mohli vzrásť približne o 30 %, no vzhľadom na to, že cukru sa spotrebuje omnoho menej ako napríklad mlieka a mliečnych výrobkov, ich príspevok k celkovému rastu cien bude zanedbateľný. Treba tiež zdôrazniť, že tento nárast nebu-

Tab. 3 Očakávaná zmena spotrebiteľských cien potravín po vstupe do EÚ (v %)

	Očakávaná možná zmena cien
Múka, múčne výrobky	+ 3,4
Cukor, výrobky z cukru	+ 30
Zemiaky	- 4,2
Mlieko, mliečne výrobky	+ 16,8
Hovädzie mäso	+ 5,3
Bravčové mäso	+ 1,2
Hydina	+ 1,5

Zdroj: prepočet autorov

de pravdepodobne šokový, ale bude rozložený do dlhšieho časového obdobia. Pravdepodobný dopad na spotrebiteľské ceny potravín v jednotlivých skupinách je v tabuľke. 3

Záver – pozitíva a negatíva

Pri hodnotení pozitív a negatív dopadu prijatia CAP na ekonomiku Slovenska bude jednoznačným pozitívom rast rentability producentov vyplývajúci z rastu cien poľnohospodárskych výrobkov. To by malo umožniť slovenským farmárom následne zvyšovať aj objem investícií do výroby z vlastných zdrojov, a tým zvyšovať ich efektívnosť a produktivitu.

Negatívnym prejavom dopadu prijatia CAP by mal byť rast spotrebiteľských cien vybraných potravinárskych výrobkov, a tým aj zvyšovanie výdavkov obyvateľstva. Podľa vyššie uvedených prepočtov nárastu cien však možno povedať, že dopad prijatia CAP na cenovú hladinu potravinárskych výrobkov nemusí byť v konečnom dôsledku až taký výrazný. Prvým podporným argumentom tohto záveru je možné zhodnotenie slovenskej koruny voči euru do obdobia vstupu Slovenska do EÚ. Druhým a nemenej

významným argumentom je skutočnosť, že odhadovaný rast cien poľnohospodárskych výrobkov vo vyššie uvedenej analýze vychádza z očakávaného rozdielu medzi intervenčnými cenami EÚ a cenami jednotlivých poľnohospodárskych komodít na Slovensku v roku 2004, pričom tento rozdiel by podľa aktuálneho vývoja cien v poľnohospodárstve mohol byť o niečo menší, čo by znamenalo menej výrazné zvýšenie cien produktov poľnohospodárskej výroby a následne aj spotrebiteľských cien. Pre porovnanie a predstavu, aké veľké dopady predstavuje prijatie CAP by sme mohli tiež uviesť, že pripravované zmeny spotrebných daní by mali k celkovému rastu spotrebiteľských cien prispieť výraznejšou mierou ako vyššie uvedený rast cien potravín po prijatí CAP.

JEDNOTNÁ MENA – VÝHODA ALEBO VÝZVA?

PRÍSPEVOK DO DISKUSIE

Ing. Michal Šoltés, Ekonomická fakulta TU v Košiciach

Rozšírenie Európskej únie je na dohľad. Je potešiteľné, že aj Slovensko sa nakoniec predsa len zaradilo medzi krajiny, ktoré tvoria ďalšiu vlnu rozšírenia Európskej únie a náš predpokladaný vstup v roku 2004 nadobúda čoraz ostrejšie rysy. V týchto súvislostiach sa do popredia dostáva otázka výberu vhodnej hospodárskej politiky vzhľadom na budúce zavedenie jednotnej meny – eura.

Spoločná mena členských krajín EÚ je výraznou zmenou v ekonomickom, politickom a sociálnom živote každej z nich. Je dôležité, aby sa krajiny na túto zmenu pripravili a aby občania týchto krajín chápali jej význam. Aby rešpektovali výhody plynúce zo zavedenia jednotnej meny, ale na druhej strane, aby rovnako rešpektovali aj výzvy z tohto procesu a uvedomovali si aj prípadné možné čiastkové nevýhody.

Európska centrálna banka (ECB)

Zodpovednosť za formulovanie a realizáciu monetárnej politiky v eurozóne leží na ECB, ktorá je "predĺženou rukou" európskeho systému centrálnych bánk (ESCB). ECB má vysoký stupeň inštitucionálnej nezávislosti, t. j. je nezávislá od zasahovania národných alebo európskych inštitúcií. Monetárna politika ECB berie do úvahy eurozónu ako celok a nereaguje jednotlivo na špecifický rozvoj alebo potreby jednotlivého regiónu alebo štátu. Primárny cieľ monetárnej politiky ECB je udržiavať cenovú stabilitu, definovanú každoročným rastom harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien pre eurozónu nižším ako 2 %. Cenová stabilita má prispieť k efektívnemu prerozdeleniu zdrojov medzi spotrebu a investície a zvyšovaniu transparentnosti mechanizmu tvorby cien. Základným nástrojom inštrumentária monetárnej politiky ECB je úroková miera, ktorú sa snaží ovplyvňovať prostredníctvom vlastných finančných operácií.

Naliehavým problémom v rámci formulovania monetárnej politiky ECB sa javí nedostatok konvergencie v štruktúre ekonomík a cenových pohyboch medzi členskými krajinami EÚ. To by mohlo mať za následok vznik asymetrických šokov, pri ktorých rôzne krajiny alebo regióny budú vyžadovať rôzne úrovne úrokových sadzieb. Strata možnosti ovplyvňovať úrokovú mieru a strata autonómie v oblasti menových kurzov, ktoré plynú z členstva v EMU (Economic and Monetary Union), môžu byť hlavným "nákladom" pre krajinu, ktorá potrebuje využívať tieto nástroje v procese korigovania menového vývoja.

Je to dôležité v súvislosti so spomenutým spôsobom vytvárania menovej a monetárnej politiky ECB, ktorá rešpektuje eurozónu ako celok, nie ako súhrn špecifických situácií jednotlivých krajín. Uvedené problémy môžu mať ľahko za následok skutočnosť, resp. môžu vzbudzovať dojem, že monetárna politika ECB môže viac vyhovovať potrebám troch najvyspelejších krajín EÚ ako všetkým ostatným krajinám.

Synchronizácia vývoja členských krajín

Zavedenie jednotnej meny môže však predsa len viesť k ďalšej synchronizácii makroekonomického vývoja krajín eurozóny vďaka zvýšenému rastu obchodu v rámci únie. Na druhej strane rast obchodu bude viesť k nárastu konkurencie, čo zrejme vyústi do zvyšujúcej sa špecializácie a diverzifikácie výroby, ktorá môže vyvolať opäť rozličnú schopnosť členských krajín čeliť ekonomickým zmenám.

Riešenie týchto situácií je zrejme vo flexibilitate cien a miezd a v mobilite výrobných faktorov. Napriek určitým pokrokom v tejto oblasti je jasné, že eurozóna potrebuje ďalšie reformné opatrenia. Dôkazom sú vysoké a pretrvávajúce miery nezamestnanosti v niektorých regiónoch eurozóny a existencia voľných pracovných miest v iných regiónoch. Zvýšenie flexibility trhu práce je možné len znížením ochranných opatrení v oblasti zamestnanosti, znížením dávok v nezamestnanosti a zjednodušením pohybu pracovného kapitálu, ako aj váhou odborov v kolektívnom vyjednávaní. To môže znamenať významné "zoštíhlenie" sociálnych systémov v mnohých oblastiach eurozóny pri zrejme vysokých politických a sociálnych nákladoch.

Sociálne aspekty

Ciele menovej integrácie a obozretnej makroekonomickej politiky zamerané na dlhodobý rozvoj môžu mať tiež sociálny dopad a môžu byť v rozpore s cieľmi krátkodobou orientovanej sociálnej politiky. To platí obzvlášť pre slabšie krajiny únie.

Ceny a EMU

Menová únia významnou mierou podporuje rozvoj obchodu a investícií, pretože eliminuje riziko výmenných kurzov, redukuje transakčné náklady a zvyšuje transparentnosť cenovej informácie. To všetko vedie k zvyšova-

niu konkurencie, v dôsledku ktorej rastie nielen efektívnosť výroby, ale aj celková produkcia. Znižovanie nákladov a zavádzanie inovácií do výroby umožní vyrábať kvalitnejšie produkty, čím by sa mal podporiť ekonomický rast a znížiť nezamestnanosť. Na dôvažok, efektívnejšia a flexibilnejšia trhová ekonomika je schopná oveľa lepšie reagovať na vzniknuté ekonomické zmeny.

Ceny sú v rámci eurozóny rôzne. Hlavnými faktormi, ktoré ovplyvňujú súčasný stav, sú najmä rôzne úrovne hospodárskeho rastu v jednotlivých členských krajinách, ďalej rozdiely v hospodárskych politikách, rozdiely v priamych a nepriamych daniach, prepravné náklady a národné záujmy jednotlivých členských krajín. Pretrvávajúce rozdiely v cenách obchodovateľných tovarov a služieb v rámci eurozóny môžu dokazovať, že existujú niektoré prekážky, ktoré bránia zvyšovaniu konkurencie a trhovej integrácii.

Proces úplnej integrácie do menovej únie

Vidina zavedenia jednotnej meny do značnej miery ovplyvnila kandidátske krajiny už v predvstupovej fáze. Tieto krajiny sa snažia robiť niektoré kroky, aby sa pripravili na zavedenie eura, čo sa prejavilo vo výbere ich systému výmenného kurzu, v spravovaní vládneho dlhu, v zahraničnoobchodnej politike, v opatreniach na peňažnom a kapitálovom trhu, ako aj vo vytváraní inštitucionálneho rámca pre vstup do EÚ.

Vplyv eura na kandidátske krajiny sa bude meniť podľa fáz integračného procesu, v ktorých sa budú krajiny nachádzať. Existujú tri stupne procesu integrácie do menovej únie:

- predvstupová fáza,
- fáza čiastočnej integrácie, pokrývajúca obdobie od prijatia krajiny za člena EÚ až po zavedenie eura,
- úplná integrácia do menovej únie.

Kandidátske krajiny budú prijaté do EÚ ako členovia s výnimkou (bez zavedenia eura ako národnej meny), ale bude na nich kladených niekoľko požiadaviek.

V prvom rade budú musieť udržiavať stabilný výmenný kurz svojich národných mien, zároveň budú musieť koordinovať svoju hospodársku politiku v súlade so Zmluvou o EÚ a stále budú musieť plniť Maastrichtské kritériá. Po vstupe do EÚ musia kandidátske krajiny pred zavedením eura prejsť dvojročným obdobím členstva v systéme výmenných kurzov ERM 2.

Ak sa pozrieme na jednotlivé kandidátske krajiny, nie všetky majú vytvorené rovnako dobré predpoklady na úplnú integráciu do menovej únie. V krajinách sú rôzne úrovne mobility výrobných faktorov, rôzny stupeň otvorenosti a v neposlednej miere majú rozdielnu aj štruktúru ekonomických aktivít.

Napriek tomu, aj keď sa kandidátskym krajinám podarí splniť všetky nominálne kritériá stanovené Maastrichtskou zmluvou a stanú sa plnoprávnymi členmi EÚ, stále vystupuje otázka reálnej konvergencie. Nominálna kon-

vergencia totiž vytvára len ekonomický rámec na to, aby si ekonomiky kandidátskych krajín udržali pozitívny ekonomický vývoj. Aj keď splnenie maastrichtských kritérií je náročná úloha, kandidátske krajiny stoja pred úlohou oveľa náročnejšou, a tou je práve reálna konvergencia.

Kandidátske krajiny vrátane Slovenska budú musieť čeliť problémom vyplývajúcich z podstatne vyššej životnej úrovne obyvateľstva v členských krajinách EÚ. Napriek transformačným procesom prebiehajúcim v kandidátskych krajinách, je tu totiž úroveň produktivity práce a priemerných miezd stále podstatne nižšia ako je priemer krajín EÚ. Dosahovanie reálnej konvergencie, vyrovnania životných úrovní a ekonomického rastu porovnateľného s krajinami EÚ bude teda proces dlhodobý.

Jednotná mena a kandidátske krajiny

Za hlavné prínosy zavedenia jednotnej meny sú považované nárast efektívnosti na mikroekonomickej úrovni a zvýšenie stability na makroekonomickej úrovni. Spolu s nutnými štrukturálnymi reformami sú totiž práve ony hlavným stimulom ekonomického rastu v krajinách, ktoré zaviedli euro. Toto môže mať pozitívny vplyv aj na kandidátske krajiny, hlavne na ich ekonomický rast. Tieto krajiny môžu mať prospech z pozitívneho vývoja v eurozóne, pretože zvýšený dopyt v tejto oblasti môže vyvolať zvýšenie exportu z kandidátskych krajín do eurozóny.

Vysoká mobilita kapitálu v rámci eurozóny môže významným spôsobom ovplyvniť aj pohyb kapitálu z eurozóny smerom ku kandidátskym krajinám najmä vo forme priamych zahraničných investícií.

Ďalšou výhodou pre kandidátske krajiny sú aj relatívne nízke miery inflácie v krajinách eurozóny, ktoré môžu ovplyvniť aj infláciu v kandidátskych krajinách. Rozsah tohto procesu bude závisieť od systému výmenných kurzov v každej z kandidátskych krajín. Navyše, nízke úrokové miery v krajinách eurozóny môžu ovplyvniť aj úrokové sadzby v kandidátskych krajinách, čo bude mať za následok zníženie nákladov dlhu. Tento proces zníži náklady ekonomickej reštrukturalizácie v dôsledku znižovania úrokových sadzieb a zlepšenia prístupu kandidátskych krajín na európske kapitálové trhy.

V súvislosti so zavedením jednotnej meny môže vzniknúť i rad určitých obáv, že najmä snaha o unáhlené zavedenie jednotnej meny po vstupe kandidátskych krajín do EÚ môže vyvolať niekoľko negatívnych efektov. Predovšetkým, môže vzniknúť tlak na vytvorenie porovnateľných úrovní miezd, čo môže negatívne ovplyvniť fiškálnu politiku. Kandidátske krajiny budú navyše musieť čeliť už spomínaným šokom spôsobeným v dôsledku plnej integrácie do vnútorného jednotného trhu EÚ v počiatočných štádiách integračného procesu.

Skutočné náklady na fyzické zavedenie eura ako jednotnej meny môžu byť tiež významné, aj keď z dlhodobého hľadiska určite budú len zlomkom z výnosov, ktoré zavedenie jednotnej meny priniesie.

LEGISLATÍVA EURÓPSKEJ ÚNIE

VÝKLAD POJMOV (POKRAČOVANIE)

Právo Európskej únie je systém právnych noriem podľa Zmluvy o Európskej únii upravujúcej problematiku spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky a problematiku policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach. Právo Európskej únie tvoria tieto pramene práva:

a) primárne právo:

Zmluva o Európskej únii (podpísaná v roku 1992 v Maastrichte, zmenená a doplnená zmluvou z Amsterdamu a zmluvou z Nice)

b) sekundárne právo:

1. všeobecné usmernenie (General Guideline, orientation générale, allgemeine Leitlinie) alebo zásada (Principle, principe, Grundsätze) je právny akt upravujúci otázky spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky vrátane záležitostí ovplyvňujúcich obranu

2. spoločná stratégia (Common Strategy, strategie commune, gemeinsame Strategie) je právny akt prijatý v oblasti dôležitého spoločného záujmu členských štátov definujúci ciele, trvanie a prostriedky, ktoré dá k dispozícii únia a členské štáty; má formu odporúčania a uskutočňuje sa predovšetkým prijatím spoločných akcií a zaujatím spoločných stanovísk

3. spoločný postup (Joint Action, action commune, gemeinsame Aktion) je právny akt prijatý na riešenie osobitných situácií v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, pri ktorých sa operatívny postup únie považuje za nevyhnutný; definuje ciele, rozsah a prostriedky, ktoré dostane únia k dispozícii, a ak je to potrebné, aj trvanie a podmienky ich realizácie

4. spoločné stanovisko (Common Position, position commune, gemeinsamer Standpunkt) je právny akt upravujúci otázky spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, ktorý definuje prístup únie k určitej záležitosti geografickej alebo vecno-tematickej povahy, a tiež právny akt upravujúci otázky policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach, ktorý definuje prístup únie k určitej otázke

5. rozhodnutie (Decision, décision, Entscheidung /Beschluss) je právny akt vydaný na základe všeobecného usmernenia, ktorý upravuje otázky spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky alebo právny akt, ktorý upravuje akékoľvek otázky týkajúce sa policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach s výnimkou otázok týkajúcich sa zblížovania právnych noriem členských štátov v tejto oblasti

6. rámcové rozhodnutie (Framework Decision, décision-cadre, Rahmenbeschluss) je právny akt záväzný pre každý členský štát, ktorému je určený, pričom voľba foriem a metód na dosiahnutie požadovaného výsledku sa ponecháva orgánom členského štátu

c) všeobecná právna zásada je pravidlo správania vyplývajúce z ustanovení Zmluvy o Európskej únii (napr. zásada právneho štátu, zásady zakotvené v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd a pod.), ako aj pravidlo správania prijaté vo forme zaužívaného postupu alebo rozhodnutia právneho charakteru, ktoré predpokladá dlhé obdobie používania

d) zmluvný prameň je medzinárodná zmluva (napr. dohovor – Convention, convention, Übereinkommen), ktorú sú jednotlivé členské štáty povinné v rámci stanovenej lehoty prijať v súlade s ich ústavnými predpismi (napr. schengenská dohoda)

V Official Journal of the European Union bola zverejnená

SMERNICA 98/26/ES EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY z 19. mája 1998 o konečnom zúčtovaní v platobných zúčtovacích systémoch a zúčtovacích systémoch cenných papierov

Cieľom tejto smernice je zosúladiť pravidlá, podľa ktorých sú v jednotlivých členských štátoch prevádzkované platobné systémy a zúčtovacie systémy cenných papierov a tiež jednotne upraviť ich vzťah k tretím stranám. Má prispieť k účinnému a efektívnemu fungovaniu cezhraničného a domáceho platobného styku a tiež k zníženiu rizika spojeného s prípadným prerušením systému. Jej implementácia je hlavným predpokladom realizácie voľného pohybu kapitálu a voľného poskytovania služieb a liberalizácie kapitálových pohybov. V ustanoveniach smernice sú zadefinované základné pojmy tejto oblasti úpravy, napríklad systém (platobný systém, resp. zúčtovací systém cenných papierov), účastník systému, centrálna protistrana, cenné papiere, prevodný príkaz. Sú tu tiež zakotvené

zásady nevyhnutné pre možnosť účastníka systému právne vymáhať svoj nárok. Ide najmä o zákaz retroaktivity, t.j. že konanie vo veci nesolventnosti voči účastníkovi systému nemá retroaktívny účinok na práva a povinnosti ostatných účastníkov v systéme. Taktiež je upravená zásada, že prevodné príkazy nemôžu byť zrušené, resp. vyňaté zo systému po okamihu definovanom pravidlami systému, teda po okamihu vstupu do systému. Smernica tiež upravuje práva účastníka na kolaterálne zaistenie, ktoré je poskytnuté v súvislosti s účasťou v systéme, a tiež práva centrálnych bánk členských štátov a Európskej centrálnej banky na kolaterálne zaistenie, ktoré im je poskytnuté. Konanie vo veci nesolventnosti voči účastníkovi systému nemá vplyv na tieto práva. Členské štáty sú povinné informovať Európsku komisiu o orgánoch, ktoré vyhlasujú rozhodnutie o začatí konania vo veci insolventnosti voči účastníkovi systému, a definovať systémy prevádzkované v členskom štáte vrátane účastníkov systému. Ustanovenia tejto smernice sú zapracované do zákona NR SR č. 510/2002 Z.z. o platobnom styku a o zmene a doplnení ďalších zákonov.

Spracovala JUDr. Soňa Tóthová

LUDWIG VON MISES

prof. Ing. Ján Lisý, CSc.
Ekonomická univerzita v Bratislave

Ludwig von Mises, ktorý patrí k najvýznamnejším vedeckým osobnostiam 20. storočia, sa nepochybne najviac preslávil ako najzásadovejší hlásateľ a obhajca liberalizmu a ako najdôslednejší kritik a odporca akéhokoľvek etatizmu. Ako pokračovateľ rakúskej školy zažil v prvej polovici 20. storočia veľa pohrdania a odmietania jeho liberálnych názorov. Po roku 1974, keď bola F. A. Hayekovi ako prvému ne-keynesiancovi udelená Nobelova cena za ekonómiu, sa učenie liberalizmu dostáva do centra pozornosti ekonomickej vedy a hospodárskej praxe. V USA znamená liberálny približne to, čo v Európe sociálno-demokratický.

Klasickí liberáli ako napr. Mises preto začali na označenie svojich koncepcií používať názov libertarián, libertariánsky. Ekonómia bola Misesovou vášňou, pretože bol presvedčený, že od nej závisí budúcnosť ľudskej civilizácie. Vo svojej práci „Ľudské konanie“ (1949) napísal, že „poznatie ekonomie je základným prvkom v štruktúre ľudskej civilizácie“. Svojou výskumnou prácou Mises významne prispel k ďalšiemu rozvoju rakúskej ekonomickej školy uplatňovaním tzv. praxeológie, ďalej svojim poňatím liberalizmu, teóriou peňazí, teóriou ekonomickej kalkulácie a rakúskou teóriou ekonomického cyklu.

Ludwig von Mises sa narodil v Lvove roku 1881. V rokoch 1900 – 1906 študoval na Viedenskej univerzite právo a ekonomicke vedy. Po získaní doktorátu práv vykonával niekoľko rokov advokátsku prax a súčasne až do roku 1934 bol sekretárom Viedenskej obchodnej komory. V roku 1913 bol habilitovaný za docenta a od roku 1918 pôsobil ako neplatený mimoriadny profesor na Viedenskej univerzite. Veľký vplyv na formovanie jeho ekonomických názorov malo učenie C. Mengera a Böhm-Bawerka, ktorý bol až do roku 1913 jeho učiteľom. Po Böhm-Bawerkovej smrti mal ambíciu stať sa riadnym profesorom na Viedenskej univerzite, čo sa mu vzhľadom na diskriminačné pomery, ktoré v tom čase v Rakúsku vládli, nikdy nepodarilo. Ťažisko Misesovej pedagogickej aktivity bolo mimo univerzity na jeho privátnom seminári v obchodnej komore, ktorú organizoval a viedol každé dva týždne v rokoch 1920 – 1934. V roku 1927 založil Rakúsky inštitút výskumu hospodárskych cyklov, na ktorom pôsobili aj Hayek, Morgenstern, Haberler atď. V roku 1934 odišiel do Ženevy, kde pôsobil na Katedre medzinárodných hospodárskych vzťahov až do roku 1940, kedy emigroval do

USA, kde pôsobil s vážnymi existenčnými problémami až do konca života v r. 1973. Od roku 1945 až do roku 1969, keď ako 87-ročný odišiel do dôchodku, pôsobil ako hosťujúci profesor na New York University. V rokoch 1948 až 1969, podobne ako počas svojho života vo Viedni, organizoval a viedol pravidelné teoretické semináre pre študentov New York University, ako aj pre externých záujemcov. Mnohí účastníci týchto seminárov sa stali neskôr známymi a uznávanými osobnosťami ekonomickej vedy ako napr. Israel Kirzner a Murray Rothbard. V roku 1947 Mises spolu s F. A. Hayekom a W. Röpkeom založili Mont Pelerin Society, medzinárodnú spoločnosť trhov (liberálne) orientovaných ekonómov a iných spoločenských vedcov. Až do začiatku 60. rokov sa aktívne zúčastňoval na výročných zasadnutiach spoločnosti. Potom však kritizoval rastúci vplyv M. Friedmana a ekonómov chicagskej školy za ich etatistické názory. Odmietal Friedmanov mylný názor, podľa ktorého je možné zjednotiť štát blahobytu a slobodu.

Mises v roku 1969 skončil svoju aktívnu činnosť na univerzite Zomrel v New Yorku 10. októbra 1973.

Východiská a predpoklady ekonomickej analýzy

Ludwig von Mises je odbornej ekonomickej verejnosti známy ako najvýznamnejší predstaviteľ ortodoxnej formy liberalizmu a individualizmu. Hlavná príčina všetkých hospodárskych problémov spočíva podľa neho v štátnych zásahoch do ekonomiky, ktoré destabilizujú trhovú sústavu

a znemožňujú vytvárať a obnovovať ekonomickú rovnováhu. Preto dôrazne odmieta keynesovskú ekonomickeú teóriu a z nej vyplývajúce hospodárske opatrenia. Vo svojej ekonomickej analýze vychádzal zo subjektívnej teórie hodnoty Karola Mengera a Böhm-Bawerka. Na rozdiel od svojich predchodcov predpokladal, že ak je užitočnosť výhradne výsledkom subjektívneho hodnotenia, znamená to, že predstavuje ordinálne zoradenie preferencií spotrebiteľa.

Mises považoval ekonómiu za axiomaticko-deduktívnu vedu. Základným predpokladom všetkých ekonomických teórií je axioma, že ľudia konajúci sú aktívni: cieľavedome sledujú svoje ciele a preferujú vyššie ciele pred nižšími, tak aby maximalizovali svoju užitočnosť. Mises sa domnieva, že táto axioma je pravdivá. Kto by ju chcel spochybníť, alebo vyvrátiť, musel by sám konať. Z toho robí záver, že ak je axioma ne-hypoteticky – a priori-správna, tak sú správne všetky výroky, ktoré je možné z nej priamo či nepriamo odvodiť. Zrejme je to aj z teórie hraničnej užitočnosti, podľa ktorej každý konajúci človek preferuje vždy to, čo mu subjektívne poskytuje vyššiu užitočnosť, pred tým, čo mu poskytuje menšiu užitočnosť za predpokladu, že zásoba tovaru sa zvýši o dodatočnú jednotku. Z toho vyplýva, že dodatočná jednotka tovaru sa môže použiť len k uspokojeniu takej potreby, ktorá sa na preferenčnej mape nachádza nižšie ako všetky predchádzajúce potreby, ktoré boli uspokojované jednotkou rovnakého tovaru. Ide o zákon klesajúcej hraničnej užitočnosti, ktorý platí a je správny a netreba ho empiricky dokazovať. Mises axiomu o ľudskom konaní aplikoval aj na teóriu peňazí a hospodárskeho cyklu ako aj na celý svoj systém teoretickej ekonómie, ktorý ponímal ako praxeológiu – logiku konania. Podľa Misesa ekonómia nie je veda sama o sebe, ale je integrálnou súčasťou všeobecnej vedy o ľudskom konaní, t.j. praxeológii.

Uplatňovanie praxeológie slúži Misesovi na dôkladné poznanie jestvujúcich ekonomických javov a procesov. Získané výsledky potom využijú jednotlivé ekonomické subjekty pri svojich ekonomických rozhodnutiach.

Praxeológia patrí k najväčším prínosom Misesa. Ekonómii chápal v praxeologickom význame. Praxeológia je veda o ľudskom konaní, ľudskej činnosti. Považuje človeka za človeka konajúceho a jeho konanie za racionálne a účelné. Najdôležitejším znakom ľudského konania je, že je to účelné konanie v tom zmysle, že jednotlivec sa svojím konaním snaží dosiahnuť subjektívne lepšiu situáciu, ako je tá, v ktorej sa práve nachádza. Hlavnou príčinou ľudského konania je účel a rozum. Účel, ktorý je determinovaný subjektívnymi preferenciami človeka, podnecuje konanie ľudí a rozum toto konanie usmerňuje tak, aby sa tento účel dosiahol. Mises rozlišoval ľudské konanie – činnosť a ľudský plán. Človek sa vo svojom konaní riadi svojím subjektívnym individuálnym plánom. Konanie človeka je determinované jeho vlastným plánom, pretože len on sám dobre pozná svoje potreby a možnosti. Preto len takýto plán je racionálny.

Takéto chápanie ekonómie je v ostrom protiklade s názorami tých ekonómov, podľa ktorých je ľudské konanie rozhodujúcim spôsobom determinované vonkajším prostredím (spoločenským, ekonomickým, prírodným, historickým, inštitúciami), ako sú napr. zvyky, tradície.

Mnoho kritikov praxeologickej ekonómie spochybňuje racionalitu ľudského konania, ľudskej činnosti a odvoláva sa na historické skúsenosti, mnohé tragické dôkazy ľudskej omylnosti a iracionality.

Praxeologická ekonómia chápe ľudskú racionalitu inak. Podľa praxeologickej ekonómie nemožno ľudskú racionalitu vnímať ex post, vo výsledkoch ľudskej činnosti, ale chápať ju ex ante, ako cieľ, účel ľudského konania zameraného do budúcnosti. Ľudské konanie, ľudská činnosť orientovaná do budúcnosti obsahuje moment očakávania, ale aj moment neistoty. Pretože budúcnosť je neznáma a neistá, podľa praxeologickej ekonómie možnosť omylu nie je v protiklade s racionálnym konaním ľudí.

Misesovo ľudské konanie pôsobí dynamizujúco. Cieľom konania, činnosti človeka je dosiahnuť lepšiu situáciu, v akej sa momentálne nachádza. Jeho konanie mení jeho situáciu a dostáva ho do novej situácie, ktorú možno ani nepredpokladal a ktorú práve hodnotí, aby na tomto základe vytvoril nový plán svojho konania v budúcnosti.

Ak zavedieme do uvažovania o ľudskom konaní konkrétne údaje, ako napr. cenu tovaru vyjadrenú v peniazoch, opúšťame podľa Misesa oblasť ekonómie a dostávame sa do oblasti ekonomickej histórie, aj keby išlo o históriu úplne posledného momentu. Všetky číselné údaje o budúcich cenách predstavujú špekulatívne očakávania. Môžeme očakávať dobré i zlé, ale nikdy si nemôžeme byť vopred úplne istí.

Liberalizmus Ludwiga von Misesa

Ludwig von Mises je nielen pokračovateľom rozvíjania teoretických postulátov rakúskej školy neoklasickej ekonómie, ale vo svojich teoretických východiskách siaha aj k Smithovmu ekonomickému učeniu, najmä k jeho teórii tzv. neviditeľnej ruky.

Východiskom ekonomického učenia L.von Misesa je existencia deľby práce, súkromného vlastníctva a nezasahovania štátu do hospodárskeho života. Na týchto zásadách vytvoril model tzv. kruhového toku, resp. hospodárstva plynulého obratu. Trh je hlavným mechanizmom fungovania tohto modelu, kde výrobcovia na základe fungovania cenového mechanizmu získavajú informácie, čo a v akom množstve majú vyrábať. Fungovanie jednotlivých zložiek trhového mechanizmu spôsobuje, že celý systém je stále v pohybe, presnejšie povedané, nepretržite sa krúti dokola. Cieľom hospodárskeho systému je čo najefektívnejšie využívať obmedzené výrobné zdroje. To predpokladá, že sú známe ukazovatele ich vzácnosti. Ak nie sú stanovené ukazovatele vzácnosti, nie je možné určiť efektívnosť využívania jestvujúcich výrobných zdrojov. Vzácnosť podľa von Misesa je možné určiť pomocou cien, ktoré vznikajú na základe voľného vstupu všetkých výrobných zdrojov a umožňujú zároveň ich efektívnu kombináciu.

L. von Mises odmietal administratívno-byrokratický model hospodárstva, pretože v ňom nie je trh výrobných zdrojov, teda ani mechanizmus, ktorý by meral ich vzácnosť, nejestvuje kritérium racionálnej voľby. A keďže neexistujú trhové ceny nikto, ani vševedúci vládca, nemôže vedieť čo vyrábať, ako vyrábať a pre koho vyrábať. V takomto hospodárstve má miesto neporiadok, plytvanie a nehospodárnosť. Je zrej-

mé, že myšlienka hospodárskeho liberalizmu sa vinie celým jeho ekonomickým učením.

Mises bol jedným z najvýznamnejších stúpcov liberalizmu 20. storočia. Odmietal chápať liberalizmus ako náboženstvo či svetový názor. Liberalizmus je podľa neho učenie o súvislostiach spoločenského života a zároveň predstavuje aplikáciu tohto učenia na správanie ľudí v spoločnosti. Nesľubuje nič, čo by sa v spoločnosti nedalo zrealizovať. Znížiť utrpenie a rozmnožovať radosť, to je cieľ liberalizmu. Mises vysvetľuje, že cieľom liberalizmu je podpora vonkajšieho materiálneho blahobytu ľudí, pričom sa bezprostredne nezaujíma o ich duševné potreby. Liberalizmus sa zameriava výhradne na materiálnu stránku nie preto, že by znevažoval duševný život, ale z presvedčenia, že najhlbšieho vnútra človeka sa nemožno dotýkať zvonka, vonkajšími zásahmi a vplyvmi. Liberalizmus nechce vytvoriť nič iné ako vonkajšie predpoklady pre rozvoj vnútorného duševného života. Mises odmieta názor, podľa ktorého liberalizmus sleduje záujmy podnikateľov a nadraduje ich nad záujmy iných spoločenských vrstiev. Liberalizmus vždy smeruje k spoločenskému blahu. Podľa Misesa princípy liberalizmu sa dôsledne a úplne nikdy nerealizovali. Tvrdil, že aj to málo, čo sa z neho uplatňovalo, výrazne posunulo ľudstvo dopredu. Preto je podľa neho liberalizmus životaschopnou a progresívnou teóriou, ktorá sa úspešne realizuje v kapitalistickom spoločenskom systéme. Práve liberalizmus chce odstrániť biedu a chudobu. Podľa Misesa cieľom liberalizmu je vždy spoločenský blahobyt. Ten možno dosiahnuť len v podmienkach súkromného vlastníctva, slobody, mieru a rovnosti všetkých pred zákonom. Len v spoločenskom systéme založenom na nedotknuteľnosti súkromného vlastníctva môžu žiť slobodní občania usilujúci sa realizovať svoje záujmy a túžby v podmienkach dobrovoľnosti, pokoja a mieru. A naopak, spochybňovanie a nerespektovanie súkromného vlastníctva vyvoláva násilie, neslobodu a narúšanie demokratických princípov. Podľa Misesa bez súkromného vlastníctva nemôžu existovať ľudské práva, sloboda a demokracia. Iba spoločenský systém založený na súkromnom vlastníctve dokáže zabezpečovať uspokojovanie ľudských potrieb a slobodný život občanov.

Mises bol otvoreným kritikom socializmu. Dokazoval, že v socializme nie je možná racionálna ekonomická kalkulácia, pretože všetky výrobné faktory sú vo vlastníctve štátu, a preto nemôžu byť predmetom výmeny. Preto neexistujú trhové ceny, ktoré by vyjadrovali ich vzácnosť. Bez trhových cien nie je možná kalkulácia, nemožno porovnávať výnosy a náklady. Podľa Misesa socializmus smeruje k chaosu a znamená absenciu akéhokoľvek racionálneho, kalkulujúceho plánovania a konania. Táto situácia znamená, že nevyhnutne dochádza k mylnej a neefektívnej alokácii výrobných faktorov, k plytvaniu kapitálom a k znižovaniu bohatstva spoločnosti. Na základe analýzy všetkých foriem štátnych zásahov prišiel k záveru o neexistencii tretej cesty (mimo kapitalizmus a socializmus). Dokazuje, že všetky intervencionistické systémy, v podmienkach ktorých súkromné vlast-

níctvo a súkromné podniky formálne existujú, ale štát má významné právo zasahovať do trhového systému a korigovať ho, smerujú postupne buď k socializmu, alebo naspäť ku kapitalizmu. Jednoducho preto, že štátne zásahy vyprodujú väčšie množstvo takých problémov, na odstránenie ktorých boli zamerané. Podľa Misesa štátne zásahy zamerané na prerozdelenie príjmov v prospech chudobných v podobe sociálnej pomoci alebo podpory v nezamestnanosti vyvolávajú nezvratne ešte väčšiu chudobu a nezamestnanosť. V systéme, ktorý si zvolí túto cestu vzniká tlak na neustále zvyšovanie týchto foriem sociálnej pomoci až dovtedy, že súkromný majetok takmer zanikne, alebo tieto sociálne dávky sa postupne znižujú alebo sa úplne zastavia. Zotrváť dlhodobo na pôvodnej úrovni štátnych zásahov však nie je možné.

Misesova teória peňazí ako východisko teórie ekonomického cyklu

V roku 1912 vydal Mises prácu „Teória peňazí a obeživa“, cieľom ktorej bolo vytvoriť vedeckú teóriu peňazí v súlade s teoretickými východiskami rakúskej školy. Misesovým predchodcom – Mengerovi a Böhm – Bawerkovi sa nepodarilo vysvetliť jasnú a komplexnú peňažnú teóriu. A práve v tejto oblasti doplnil a rozvinul Mises teoretický systém rakúskej školy. Menger vysvetlil historický a logický proces vzniku peňazí ako výsledok spontánneho správania sa ľudí, ktorí hľadajú čo najracionálnejší spôsob výroby a výmeny statkov. Peniaze chápal ako univerzálny výmenný prostriedok, univerzálnu hodnotu, ktorú všetci ľudia prijímajú a za ktorú je možné vždy čokoľvek a kedykoľvek kúpiť. Ekonomické subjekty preto nemusia držať veľké zásoby rôznych statkov, ale stačí mať k dispozícii zásobu peňazí a tie podľa potreby vymieňať za nevyhnutné statky. Hodnotu peňazí však Menger nevysvetlil v súlade s teóriou hraničnej užitočnosti. Misesovým cieľom bolo preto vysvetliť hodnotu peňazí takým istým spôsobom ako sa určuje hodnota akýchkoľvek statkov. Tým sa Mises pokúsil zjednotiť makroekonomické poňatie peňazí s mikroekonomickou teóriou užitočnosti. Mises vysvetlil, že peniaze ako výmenný prostriedok držaný s cieľom opätovnej výmeny nemohli vzniknúť ináč ako vo forme tovarových peňazí. Mises ponímal peniaze veľmi široko. Za peniaze považoval všetko, čo pomáha sprostredkovať výmenu, akékoľvek statky, drahé kovy, neskôr mince, bankovky, ale aj zmenky, šeky, obligácie, akcie a pod.

Podľa Misesa základom teórie peňazí je tvrdenie, že hodnotu peňažnej jednotky určuje subjektívna hodnota statkov, ktoré si môže jednotlivec kúpiť za danú peňažnú jednotku. Z toho vyplýva, že hodnota danej peňažnej jednotky závisí od kúpnej sily peňazí, teda od množstva statkov, ktoré je možné si kúpiť za danú peňažnú jednotku. Mises ukázal, že ak sa zvýši množstvo vyrobených spotrebných statkov a investičných statkov, predstavuje to zvýšenie celkového spoločenského bohatstva, čo však neplatí pri peniazoch.

Dokázal, že ak sa zvýši množstvo peňazí v obehu neprináša to žiadny spoločenský úžitok, ale spôsobuje to len pokles kúpnej sily peňazí, teda dochádza k poklesu hodnoty peňazí. Misesovi bolo zrejmé, že kúpna sila peňazí závisí od dopytu po peniazoch, ale aj dopyt po peniazoch závisí od kúpnej sily peňazí, pretože ak sú nižšie ceny, želajú si ľudia držať menšie množstvo peňazí. Tento začarovaný kruh sa snažil Mises vyriešiť tvrdením, podľa ktorého súčasný dopyt po peniazoch je determinovaný kúpnu silou peňazí v minulom období. Súčasná kúpna sila peňazí je podľa toho určena vzťahmi súčasného dopytu po peniazoch a súčasnej ponuky peňazí.

Mises venoval pozornosť aj inflačným dôsledkom, zvyšovania množstva peňazí v obehu. Vysvetlil, že zvýšenie množstva peňazí nespôsobuje v žiadnom prípade súčasné a proporcionálne zvýšenie cien všetkých druhov tovarov, ale vyvoláva zmenu celého systému relatívnych cien a príjmov. Mises sa domnieval, že inflácia predstavuje prostriedok skrytého zdanenia a prerozdelenia príjmov v prospech štátu a zároveň v prospech jednotlivcov a firiem štátom zvýhodnených. Vysvetlil, prečo vlády a centrálny banky preferujú tendencie konať a rozhodovať inflačne. Vychádzal z poznania, že zvýšenie množstva peňazí v obehu nie je rovnako prospešné pre všetkých ľudí. O navýšenom množstve peňazí rozhoduje vláda a centrálna banka. Na základe ich rozhodnutí sa postupne zvyšujú ceny stále väčšieho množstva tovarov. Počas tohto procesu dochádza k systematickému prerozdeleniu príjmov v prospech pôvodných majiteľov peňazí a v neprospech tých, ktorí nové peniaze získali neskôr, alebo ako poslední, alebo ich vôbec nezískali. Podľa Misesa inflačnému vývoju je možné sa vyhnúť len tak, že štát, resp. centrálna banka stratí monopol na emisiu peňazí a pozíciu centrálnej banky nahradí zlatý štandard založený na slobodnom a konkurenčnom bankovníctve.

Teória peňazí bola pre Misesa základom a východiskom jeho monetárnej teórie ekonomického cyklu. Aj keď sa týmito otázkami v tom istom období ako Mises zaoberali aj J. M. Keynes a K. Wicksell, rozdiel medzi prístupom týchto ekonómov a Misesovým riešením spočíva v názore na úlohy a zodpovednosť vlády a centrálnej banky. Knut Wicksell predstaviteľ švédskej školy (1851 – 1926) sa domnieval, že centrálna banka môže správne ladenou monetárnou politikou zmierniť výkyvy ekonomického cyklu. Mises mal opač-

ný názor, ba dokonca tvrdil, že vlády a centrálny banky svojou monetárnou politikou napomáhajú vzniku a prehĺbeniu ekonomického cyklu. Zmeny v množstve peňazí považuje Mises za hlavnú príčinu cyklického vývoja. Keď centrálna banka zvýši množstvo peňazí v obehu dochádza k úverovej expanzii komerčných bánk, čím dochádza k poklesu úroveňovej miery a k zvýšeniu investičnej aktivity podnikateľov. Úverová expanzia a investičná expanzia však nemá zodpovedajúce krytie v reálnych úsporách. Výsledkom investičnej činnosti je zvýšenie množstva výrobných investičných statkov. Uvedené činnosti charakterizujú fázu expanzie. Po čase sa ukáže, že nedošlo k zmenám v sklone k spotrebe a v sklone k úsporám a že sklon k investíciám je príliš vysoký a nezodpovedá reálnym možnostiam ekonomiky. Mnohé investície sa s určitým časovým oneskorením ukážu ako zlé, a neefektívne. Potom nasleduje fáza recesie, kedy sa zlé investície odbúravajú a nastáva obdobie desinvestovania, rastu nezamestnanosti, poklesu dopytu a poklesu výroby. To všetko ako dôsledok vynútených úspor a zlých investícií, čo spôsobila podľa Misesa nesprávna monetárna politika centrálnej banky. Mises dokonca navrhol, že v záujme vylúčenia možnosti vzniku cyklického vývoja, je potrebné zakázať vydávanie zlatom krytých bankoviek. Mises na základe svojich teoretických výskumov dospel k pevnému presvedčeniu, že každý zásah vlády a centrálnej banky je kontraproduktívny a v skutočnosti len prehĺbil tie problémy, ktoré chcel pôvodne riešiť a odstrániť.

V 50. a 60. rokoch 20. storočia, v období tzv. keynesovskej revolúcie v teórii aj v praxi, bolo liberálne učenie Misesa a rakúskej školy vôbec na okraji záujmu odbornej verejnosti. Zlom nastal až po roku 1974, keď bola udelená Nobelova cena za ekonómiu F. A. Hayekovi. Od toho obdobia možno hovoriť o renesancii rakúskej školy a aj o raste záujmu o ekonomické učenie Misesa. Stalo sa módou kritizovať Keynesa a keynesovcov a študovať a hlásiť sa k teoretickému odkazu rakúskej školy. Od začiatku 80. rokov 20. storočia vysvetľuje, popularizuje a rozvíja Misesovo učenie jeho žiak Murray N. Rothbard, ktorý v roku 1982 na Auburn University v Auburne, v štáte Alabama založil Ludwig von Mises Institut, ktorý je financovaný výhradne zo súkromných zdrojov. Jeho hlavným cieľom je prostredníctvom vedeckých konferencií, seminárov, vydávaním kníh a časopisov šíriť a popularizovať myšlienky liberalizmu.

Najvýznamnejšie diela Ludwiga von Misesa:

- Die Entwicklung des gutsherrlich – bäuerlichen Verhältnissen in Galizien (1772 – 1848), (1902, Dejiny statkárskeho – roľníckych pomerov v Haliči).
- Theorie des Geldes und der Umlaufmittel (1912, Teória peňazí a obeživa).
- Die Gemeinwirtschaft – Untersuchungen über den Sozialismus (1922, Spoločné hospodárstvo: Výskum socializmu).
- Liberalismus (1927, Liberalizmus).
- Kritik des Interventionismus (1929, Kritika intervencionizmu).

- Grundprobleme der Nationalökonomie (1933, Základné problémy národného hospodárstva).
- Nationalökonomie. Theorie des Handelns and Wirtschaftens (1940, Národné hospodárstvo. Teória obchodovania a hospodárenia).
- Human Action. A Treatise on Economics (1949, Ľudské konanie. Pojednanie o ekonómii).
- Theory and History. An Interpretation of Social and Economic Evolution (1957).
- The Ultimate Foundation of Economic Science (1962, Konečné základy ekonomickej vedy).

ORGANIZÁCIA PRACOVÍSK KOMERČNEJ BANKY Z HĽADISKA HOTOVOSTNÝCH OPERÁCIÍ

Ing. Jaroslav Belás, PhD.
Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave

Organizácia pracovísk komerčnej banky z hľadiska hotovostných operácií má veľký význam pre obchodnú banku. Celkový dojem, resp. atmosféra v oblasti bankových služieb, kam okrem hotovostných operácií zaraďujeme tiež agendu otvárania a vedenia účtov a s tým súvisiace činnosti, vytvára predpoklady na budovanie vzťahu klienta k banke. Všeobecne sa uvádza, že tieto pracoviská sú miestami prvého kontaktu banky s klientom. Ak klient získa pocit spokojnosti, možno očakávať, že sa do banky vráti. Ak ho nezíska, banka mu pravdepodobne bude musieť poskytnúť výrazné výhody v iných oblastiach, v prípade, že si ho bude chcieť udržať. Nevhodný spôsob organizácie bankových služieb môže v istých prípadoch znamenať, že klienti s výraznou orientáciou na uvedené typy transakcií môžu dať prednosť inej banke. Práve oblasť organizácie hotovostných operácií, spôsob ich výkonu a použitie automatizovaných zariadení výrazne ovplyvňujú prístup k riešeniu organizácie bankových služieb. V ďalšom texte sa preto budeme podrobnejšie zaoberať otázkami organizácie hotovostných transakcií v komerčnej banke.

Principiálne možno organizáciu pracovísk komerčnej banky z hľadiska hotovostných operácií rozčleniť na tri prístupy: špecializovaný, univerzálny a kombinovaný.

Špecializovaný prístup je založený na vykonávaní hotovostných operácií špecializovanými pracovníkmi v osobitných priestoroch. Môžeme ho charakterizovať ako parciálny vo vzťahu k ponuke bankových produktov a služieb, tradičný z pohľadu historického a nemarketingový z pohľadu klienta.

Charakteristické znaky tradičného prístupu:

a) pokladničné operácie sa vykonávajú v osobitných priestoroch vybavených príslušnou technikou a bezpečnostnými prvkami;

b) banka preferuje vlastné potreby v oblasti organizácie práce a bezpečnosti pred potrebami klienta rýchlo a komfortne vybaviť hotovostné transakcie;

c) pracoviská môžu vytvárať neosobný až nepríjemný dojem;

d) tento prístup je výhodnejší pre organizáciu a riadenie banky, pretože vytvára lepšie podmienky na riadenie pokladničných operácií, menej pracovníkov vykonáva hotovostné transakcie a je tiež menej náročný na riadenie a potrebu obeživa v banke.

Obsluha klienta na báze jasnej špecializácie pracovníkov bola charakteristická predovšetkým v podmienkach Štátnej banky česko-slovenskej, ale tiež vo väčšine významných slovenských bánk v prvej polovici deväťdesiatych rokov.

Schéma č. 1 Tradičný prístup

	HOTOVOSTNÉ OPERÁCIE			
	Pokladňa č. 1	Pokladňa č. 2	Pokladňa č. 3	
Vedenie účtov klientov				Vedenie účtov klientov
Vedenie účtov klientov				Vedenie účtov klientov
Vedenie účtov klientov				Vedenie účtov klientov

Univerzálny prístup je založený na vykonávaní hotovostných operácií prostredníctvom všetkých tzv. priedradkových pracovníkov na bežných pracoviskách banky. Tento prístup môžeme charakterizovať ako komplexný z hľadiska výkonu bankových služieb a marketingový z hľadiska klienta.

Charakteristické znaky univerzálneho prístupu:

a) liberálnejší prístup k bezpečnosti pokladničnej služby, čiže pokladničné operácie sú vykonávané mimo pokladničných kójí na bežných pracoviskách, ktoré môžu byť vybavené bezpečnostnou technikou (napr. trezory s časovou známku);

b) banka zabezpečuje komplexný výkon činností v oblasti bankových služieb, čo znamená, že pracovník vykonáva bezhotovostné operácie viažuce sa k účtom klientov spolu s hotovostnými;

c) banka preferuje potreby klienta, ktorými sú rýchle a komfortné vybavenie pred vlastnými potrebami v oblasti organizácie práce a bezpečnosti;

d) priateľská komunikácia s klientom na bezbariérových pracoviskách;

e) tento prístup predstavuje náročnejšie podmienky na riadenie pokladničnej služby a obeživa banky.

Organizačné usporiadanie komplexného pracoviska komerčnej banky v oblasti bankových služieb zobrazuje schéma č. 2.

Schéma č. 2 Komplexný prístup

	KP	KP	KP	
KP				KP
KP				KP
KP				KP

Legenda: KP – komplexné pracovisko

Striktné uplatňovanie komplexného systému organizácie hotovostných transakcií sa uplatňuje len sporadicky, pretože v tejto oblasti existujú objektívne bariéry, napr. vysoký objem niektorých hotovostných operácií, bezpečnostné štandardy a iné.

Kombinovaný prístup predstavuje kombináciu špecializovaného a komplexného prístupu k vykonávaniu hotovostných operácií.

Uplatňovanie kombinovaného prístupu umožňuje využiť optimálnu kombináciu jednotlivých systémov. V procese riadenia obchodnej banky, podobne ako je to i v oblasti manažmentu v iných oblastiach, je potrebné analyzovať vlastné možnosti, resp. obmedzenia, a vplyv externých faktorov.

V praktickej činnosti banky môže nastať situácia, keď uplatnenie komplexného systému nie je možné z rôznych dôvodov, ako je nedostatočná pripravenosť personálu na výkon komplexných bankových služieb, nevhodná technologická platforma bankového informačného systému, potreba rýchlych zmien v dôsledku výrazného pôsobenia najväčších konkurentov a podobne.

Príkladom v tejto oblasti bola zmena organizácie výkonu hotovostných operácií vo VÚB, a. s., koncom

deväťdesiatych rokov pod názvom Komplexné vybavenie klienta (ďalej len KVK). Cieľom tohto projektu bolo zvýšiť kvalitu bankových produktov a služieb prostredníctvom univerzalizácie pracovníkov úseku bankových služieb.

Projekt KVK bol postupne zavedený vo všetkých pobočkách a exozitúrach VÚB, a. s., a výsledky jeho zavedenia možno zhrnúť nasledovne:

1. projekt bol v zásade zrealizovaný v stanovenom čase a očakávanej kvalite vzhľadom na vtedajšiu úroveň bankových služieb;

2. ekonomické dopady boli pozitívne, pretože realizáciou plánovaného zníženia počtu pracovných miest v dôsledku univerzalizácie pracovníkov a zvýšenia intenzity práce sa dosiahla celková ročná úspora mzdových nákladov približne 20 mil. Sk pri vynaložení jednorazových investičných nákladov približne 15 mil. Sk;

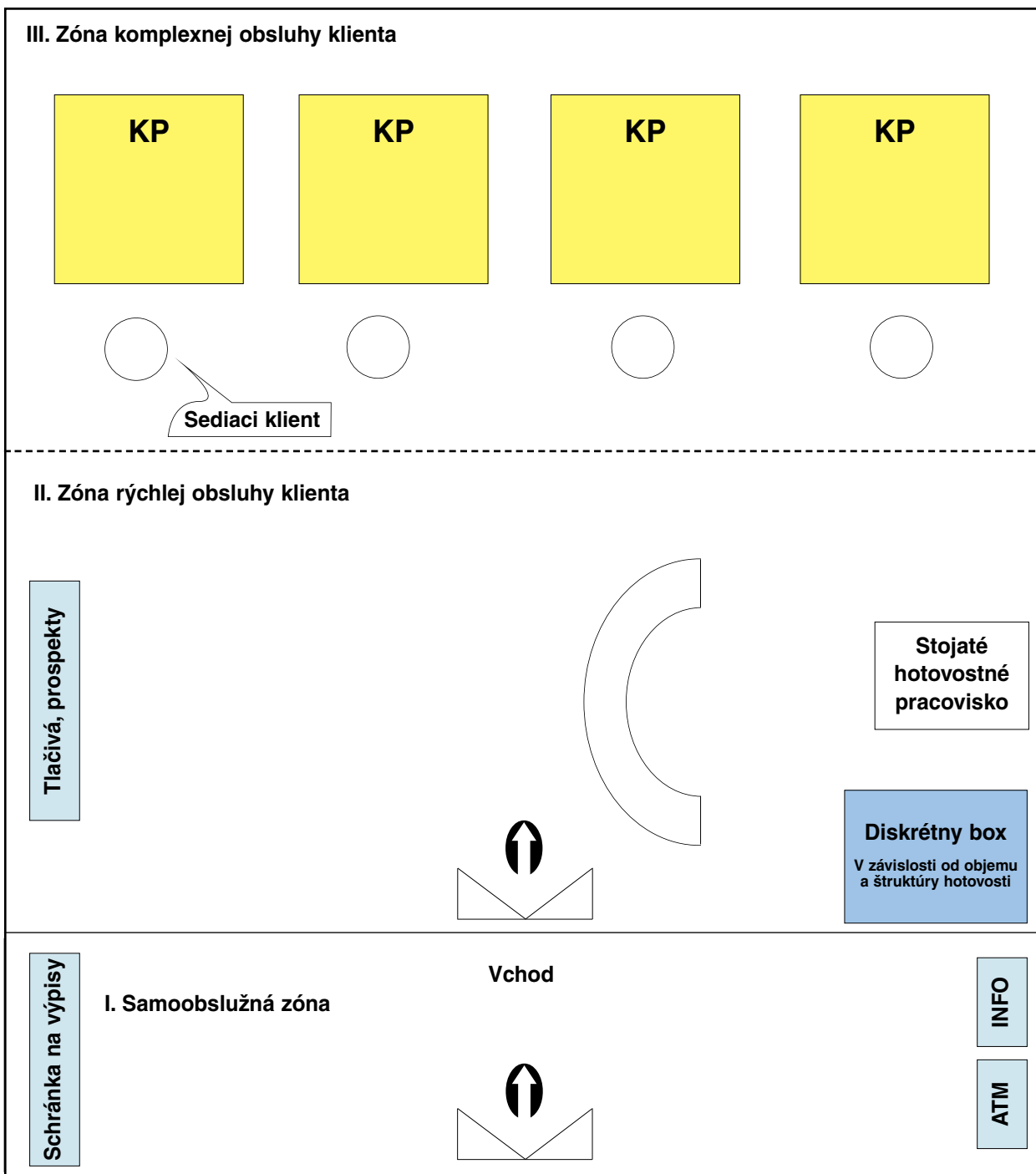
3. opodstatnenosť zavedenia KVK v banke potvrdila aj analýza výsledkov marketingového prieskumu. Až 584 z celkového počtu 768 respondentov (76 %) zhodnotilo zavedenie systému KVK pozitívne. Zlepšenie konštatovalo 414 klientov (53,9 %), resp. výrazné zlepšenie 170 respondentov (22,1 %). K hodnoteniu bez vplyvu na kvalitu služieb sa priklonilo 138 respondentov. Zhoršenie obsluhy v dôsledku zavedeného systému uviedlo 24 respondentov a výrazne zhoršenie obsluhy 4 respondenti.

Kombinovaný systém vykonávania hotovostných transakcií dominoval v podmienkach slovenských obchodných bánk koncom deväťdesiatych rokov a jeho význam je značný i v súčasnom období. Príkladom okrem VÚB, a. s., môže byť aj Tatra banka, a. s., ČSOB, a. s., a niektoré ďalšie obchodné banky.

Permanentný záujem obchodných bánk o inováciu vedie i k zmenám v oblasti organizácie pobočiek. S istým zjednodušením možno konštatovať, že prevládajúcim trendom v tejto oblasti bude riešenie prostredníctvom viacerých zón na vybavenie klienta. Náčrt zónového organizačného usporiadania je v schéme č. 3.

Z hlbšej analýzy vyplýva, že opätovne ide o kombináciu špecializovaného a komplexného prístupu, avšak s inou intenzitou jednotlivých prístupov. Cieľom tohto prístupu je dosiahnuť optimalizáciu zvoleného systému organizácie vybavovania klienta s konkrétnym typom vykonávanej transakcie. Určite zaujímavé budú výsledky perspektívneho marketingového prieskumu, pretože istým potenciálnym rizikom môže byť skutočnosť, že ten istý segment klientov bude vybavovaný rôznymi systémami v závislosti od požadovanej bankovej operácie. To môže znamenať okrem iného rôznu kvalitu bankových služieb v závislosti od zvolených pracovných postupov a technologických prostriedkov, prípadne značné oslabenie možností aktívneho predaja bankových produktov a služieb.

Schéma č. 3 Zónové riešenie

Vo vzťahu k najvýznamnejším retailovým bankám na Slovensku možno očakávať postupný prechod k zónovému usporiadaniu pracovísk, i keď váha jednotlivých zón obsluhy klienta môže byť rôzna, podobne ako rozsah a funkcionálnosť používaných technologických a automatizačných zariadení. Uvedené aspekty sú podmienené stratégiou a obchodnou politikou banky, súčasnou štruktúrou klientely a perspektívnou orientáciou na vybrané segmenty klientov, ale aj možnými investíciami či kvalitou personálu banky.

Otázky optimalizácie organizačného systému vykonávania hotovostných operácií sú významnou súčasťou bankového manažmentu a ako také budú iste v centre pozornosti komerčnej banky. Spôsob výkonu hotovostných a s tým súvisiacich bankových operácií vytvára predpoklady na stabilizáciu klientov príslušnej banky a zároveň umožňuje získavať nových klientov, čo v podmienkach pomerne výraznej konkurencie obchodných bánk je iste zaujímavou výzvou pre manažment i zamestnancov banky.

ĽUDOVÉ PEŇAŽNÍCTVO A FINANČNÝ SYSTÉM

V dňoch 29. – 31. mája 2003 usporiadala Národná banka Slovenska v Bratislave výročnú konferenciu Európskej asociácie pre bankovú históriu (EABH). Nosnou témou rokovania bola genéza a poslanie ústavov tzv. ľudového peňažníctva v rámci finančného systému európskych krajín s patričným dôrazom na ich

pôsobnosť v stredoeurópskom priestore. Konferenciu navštívilo 89 účastníkov z 18 štátov zastupujúcich členov Európskej asociácie, vedeckých pracovníkov a pedagógov ekonomických a historických ústavov a uznávaných univerzít z Európy i zámoria. Rokovaniu konferencie predchádzalo výročné zasadanie Valného zhromaždenia EABH.

Dopoludňajší blok vystúpení začal dňa 30. mája Peter Baláž z NBS. Zhodnotil vývoj bankového sektora a bankovej legislatívy na Slovensku a prílev zahraničného kapitálu za uplynulé desaťročie. Roman Holec z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a Ján Hájek z Historického ústavu AV ČR v Prahe vo svojom príspevku podrobili rozboru pôsobnosť úverového družstevníctva v českých krajinách a na Slovensku v 19. a 20. storočí. Autori sa zhodli, že družstevné peňažníctvo predstavovalo rozhodujúci faktor pri utváraní moderného úverového systému v Čechách a na Slovensku.

V prvej časti dopoludňajšieho cyklu predniesli svoje príspevky Timothy Guinnane z Univerzity v Yale, Duncan Ross z Univerzity v Glasgowe a v koreferáte Giuseppe Conti a Alessandro Polsi z Univerzity v Pise. T. Guinnane analyzoval jednotlivé typy drobných peňažných ústavov v rôznych teritóriách USA. D. Ross poskytol obraz postupného vzostupu ústavov ľudového peňažníctva vo Veľkej Británii od manufaktúrneho obdobia cez industriálnu etapu, ktoré sa za účinnej podpory štátu podieľali na skvalitňovaní poľnohospodárskej výroby a urbanizácii. Talianski autori sa zaoberali rozvojom družstevného a neziskového bankovníctva v južnej Európe. Tento blok zakončili tri syntetizujúce referáty, ktoré sa zaoberali úlohou bankovníctva a ľudového peňažníctva z profilu európskej ekonomiky v období medzi dvoma svetovými vojnami. Philip L. Cottrell z Univerzity v Leicesteri upozornil na tri faktory, ktoré v rozhodujúcej miere ovplyvnili v tomto časovom úseku bankovú sféru v strednej Európe. Podľa neho to boli nové meno-

vé systémy v nástupníckych štátoch, nacionalizmus bankovej a priemyselnej sféry a ťaživé dôsledky veľkej hospodárskej krízy tridsiatych rokov 20. storočia. Ľudovít Hallon z Historického ústavu SAV zdôraznil nezastupiteľnú funkciu ľudového peňažníctva vo finančnej sústave predmníchovskej ČSR, najmä jeho význam ako spolufi-

nančníka priemyslu i poľnohospodárskej druhovýroby. André Gueslin z Univerzity v Paríži sa zaoberal rozvojom francúzskeho družstevného úverníctva v rokoch 1918 – 1938.

Ťažiskom príspevkov prednesených dňa 31. mája bolo postavenie a fungovanie ľudového peňažníctva v krajinách bývalého socialistického tábora od konca štyridsiatych rokov 20. storočia. Paul R. Gregory z Univerzity v Houstone sa zamerával na fungovanie štátom riadeného úverového systému v bývalom ZSSR a jeho násilné aplikovanie do satelitných socialistických štátov. Lidmila Němcová a Václav Průcha z VŠE v Prahe zhodnotili vývoj českého a slovenského ľudového peňažníctva do roku 1945 a jeho koncentráciu po druhej svetovej vojne, ktorá vyústila do zriadenia jednotnej Štátnej spořitelne. Procesom premien kapitalistického peňažníctva v novoutvorených socialistických a predovšetkým balkánskych krajinách sa venoval Damir Jelič z Univerzity v Leicesteri.

V poslednom prednáškovom cykle predniesli spoločný referát Egon Hlavatý z Inštitútu slovenskej a svetovej ekonomiky SAV a Marián Tkáč z Národnej banky Slovenska. Zaoberali sa v ňom zahraničnými kapitálovými investíciami a zakladaním pobočiek vyspelých európskych a zámorských bánk v transformujúcich sa postkomunistických štátoch strednej Európy od konca osemdesiatych rokov 20. storočia do súčasnosti. Otázkam družstevného bankovníctva v Holandsku venoval pozornosť Stefan de Boer. V poslednom príspevku sa L. Němcová z VŠE v Prahe venovala úspešnému rozvoju a neskôr totálnemu kolapsu zakladaných záložní, tzv. kampilčiek, v Českej republike po roku 1990.

Výročná konferencia EABH v Bratislave splnila svoj účel – priniesla množstvo podnetných poznatkov najmä v prípade príspevkov, ktoré vychádzali z dosiaľ nevyužitých prameňov primárnej povahy.

PhDr. Jiří Novotný, Česká národní banka

VZNIK NÁRODNEJ BANKY SLOVENSKA

VÝSLEDOK DLHEJ CESTY K NÁRODNEJ SUVERENITE

Ing. Egon Hlavatý, DrSc., Ing. Ivan Zelinka

Založenie Národnej banky Slovenska v roku 1993 predstavovalo historický krok v zložitom vývoji slovenského bankovníctva. Jeho historické korene spočívali ešte v štyridsiatych a šesťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia. Záverečná fáza tohto procesu vyústila 18. novembra 1992 prijatím zákona č. 506/1992 Zb. O Národnej banke Slovenska a nielen potvrdila legitímnosť prebiehajúcich príprav budovania inštitúcií nového suverénneho štátu, ale vytýčila aj smerovanie ďalších prác na budovaní týchto inštitúcií. O tomto procese už bolo spracovaných viacero informácií. O problémoch a prekážkach, ktoré stáli na tejto ceste, ich príčinách a dôsledkoch, ktoré sťažovali budovanie NBS sa však doteraz všetko nepovedalo, a preto aj viaceré sú menej známe. Desaťročné výročie vzniku a fungovania Národnej banky Slovenska môže byť vhodnou (a vzhľadom na priamych svedkov aj poslednou) príležitosťou poodhaliť tieto skutočnosti.

Prvé pokusy o vytvorenie federatívneho menového systému

Začatím činnosti Štátnej banky československej dňa 3. júla 1950,¹ ktorá prevzala všetky záväzky a práva Národnej banky československej, Živnostenskej banky, Slovenskej Tatrabanky a Poštovej sporiteľne sa zavŕšil proces koncentrácie a centralizácie československého bankovníctva, ktorý začal už po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945 a výrazne sa zrýchlil prestavbou republiky na totalitný štát sovietskeho typu po roku 1948. V rámci inštitucionálnej centralizácie bankovníctva boli nielen zlúčené všetky funkcie bánk, a teda aj špecifické emisno-menové funkcie, ale zanikli aj posledné zvyšky národnej suverenity v jednotlivých inštitúciách.²

¹ Zákon č. 31/1950 Zb.

² Výrazne sa posilnilo postavenie Ústredia ŠBČS v Prahe, kde bola sústredená aj všetka emisno-menová činnosť. V oblastnom ústave ŠBČS v Bratislave (pre Čechy takýto oblastný ústav vytvorený nebol) sa redukoval počet pracovníkov na 40, čo bola zhruba polovica počtu priemernej krajskej pobočky na Slovensku. Z menovej aktivity bol úplne vyradený.

Budova sídla Ústredia ŠBČS pre SR v Bratislave, kde začala v januári 1993 činnosť aj Národná banka Slovenska

Vytvorený systém však nefungoval a vyvolal koncom päťdesiatych a šesťdesiatych rokov diskusiu o účinnejšom a racionálnejšom modeli československého peňažného systému. Ako za prvý nevyhnutný krok sa považovalo opätovné rozdelenie emisnej a komerčnej činnosti bánk. Konkrétny postup uskutočňovania týchto krokov však nebol priamočiary a výrazne sa od začiatku prejavovala snaha o zachovanie jednotnej ŠBČS a jej centralistické postavenie. Najmä

navrhované obchádzanie federatívneho usporiadania systému však narazilo na zásadný nesúhlas Slovenska.

V stanovisku skupiny českých ekonómov³ poverených vypracovaním „Podkladov pre riešenie ekonomických problémov súvisiacich s novým štátnym usporiadaním“ v júni 1968 sa jednoznačne žiadalo centrálnu emisnú bankovníctvo. Argumentovalo sa aj tým, že emisnú politiku federácie nezabezpe-

³ Komisia pracovala v zložení: prof. A. Červinka, M. Kohoutek, Dr. M. Koudelka, doc. I. Kožešník, Dr. M. Sokol a doc. J. Toman.

čujú len spoločné pravidlá, ale aj „duch výkladu“ týchto pravidiel.

Koncepcia slovenských ekonómov v otázke usporiadania menového systému v podmienkach federácie vychádzala z názoru, že vo federácii ide o menu jednotnú ale spoločnú. To determinovalo aj menovú politiku a jej realizáciu vo všetkých otázkach, ktoré sú pre jednotnú federatívnu menu rozhodujúce. Takéto chápanie meny teda nevyklúčovalo právo republík zúčastňovať sa na riadení tejto spoločnej meny a na realizácii opatrení menovej politiky. Podľa predstavy slovenských ekonómov takéto neodňateľné právo národných republík mala zabezpečovať nie jedna centrálna banka, ale spoločný menový systém pozostávajúci zo samostatných právnych subjektov – federálnej a národných bánk.⁴ Za účasti federálneho i národných článkov tohto systému by sa vytvárala aj realizovala spoločná menová politika.⁵ Takýto systém sa premietol aj do prijatého spoločného Stanoviska k federácií ČSSR v septembri 1968, kde sa uviedlo: „Riadenie a kontrolu v menovej emisnej činnosti uskutočňuje federálna emisná banka a národné emisné banky, ktoré sú samostatnými právnickými osobami a ktoré sa v otázkach emisie riadia zásadami vydanými federálnou emisnou bankou...“

Prítom jednotnú menovú politiku malo uskutočňovať paritne zložené predsedníctvo federálnej emisnej banky a v systéme bola vylúčená majorizácia národných štátov. Tieto princípy našli svoj výraz aj v ústavnom zákone č. 143/1968 Zb. z 27. októbra 1968, kde do spoločného pôsobenia federácie a oboch republík bola zahrnutá aj emisná činnosť. Vedenie federálnej banky malo prislúchať kolektívnemu orgánu zloženému z rovnakého počtu občanov Českej a Slovenskej republiky.

I keď takéto dohodnuté a ústavným zákonom schválené usporiadanie federálneho menového systému sa začalo konkrétne pripravovať a budovať vo všetkých jeho článkoch, do života po nastolení „normalizačného“ procesu už uvedené nebolo, lebo bolo označené ako riešenie pre socializmus neprijateľné. Myšlienka „osamostatnenia“ aj v usporiadaní bankového systému sa však z povedomia nestratila.

Táto skutočnosť ešte zohrala svoju úlohu aj pri posudzovaní poslednej pripravovanej a uskutočňovanej reformy v ŠBČS v rokoch 1988 – 1989, v ktorej sa

síce zohľadňovali závery predchádzajúcej diskusie, pokiaľ išlo o predpoklady pre zásadnejšie zmeny direktívneho systému riadenia národného hospodárstva a pre prechod na trhovú ekonomiku, obchádzali sa však reálnejšie prístupy k autentickému federatívne usporiadaniu spoločnosti a zotrvalo sa v centralistickom pohľade na možné riešenie. V emisnom bankovníctve to bolo snáď najvýraznejšie viditeľné. A teda ani táto reforma nemohla zodpovedať predstavám o reálnejšom štátoprávnom usporiadaní ČSFR, ktoré sa malo premietnuť aj do usporiadania bankového systému.

Nové impulzy k menovej svojbytnosti v deväťdesiatych rokoch a prekážky ich realizácie

Zmena spoločensko-ekonomického systému v roku 1989, ktorá umožnila i zmeny v bankovníctve, znovu otvorila aj otázku štátoprávneho usporiadania a na program dňa sa dostali aj otázky možnosti zmien v usporiadaní menového systému vo federácii. Pre slovenských ekonómov to bola príležitosť znovu otvoriť problém vytvorenia menového systému na báze spoločnej meny vo federácii, ktorý bol vzájomne dohodnutý a ústavne prijatý ešte v roku 1968. Česká strana však túto dohodu neustále v otázke meny spochybňovala a jednoznačne trvala na presadení centralistickej predstavy jednotnej meny premietnutej do predmníchovskej predstavy jednej centrálnej banky. V. Klaus to tlmočil v názore⁶, „... máme ako ľudská spoločnosť jedno slnko, ale máme spoločné slnko? Zdá sa, že máme iba jedno slnko, aj keď svieti pre všetkých, a práve tak je to aj s našou jednotnou menou.“ Argumentácia bola skôr rečnícka ako teoreticky a prakticky zdôvodnená, lebo podstatou problému bola účasť Slovenska na riešení vecí spoločných.

V počiatočnom štádiu diskusie, keď v roku 1990 ešte nebola uzavretá základná otázka usporiadania štátu a federácie, bolo práve federatívne usporiadanie menového systému stredobodom pozornosti a diametrálna rozdielnosť názorových prístupov bola jednou z vážnych prekážok dohody. Slovenskí ekonómovia a politickí predstavitelia presadzovali teda riešenie, ktoré už bolo predtým vydiskutované, vzájomne odsúhlasené a prijaté v roku 1968.⁷

Je však treba otvorene povedať, že ešte predtým, než sa na Slovensku začalo vážnejšie uvažovať

⁴ V čase boli známe takéto systémy v USA a v Juhoslávii.

⁵ Pre riešenie teoretických i praktických problémov federatívneho menového systému bola v ŠBČS na Slovensku zostavená osobitná pracovná skupina v zložení: prof. I. Gajerová – Hlavatá, CSc., prof. D. Hanes, DrSc., doc. O. Kamiač, CSc., prof. I. Karvaš, prof. J. Spišiak, DrSc., doc. J. Thomas a Dr. A. Zirin. Z viacerých možných variantov riešenia menového systému vo federácii podporila nakoniec návrh, ktorý sme uviedli v predchádzajúcom.

⁶ Stanovisko bolo prednesené na rokovaní o štátoprávnom usporiadaní v Mílove v roku 1990 a zverejnené v Ekonomických listoch č. 9/1990.

⁷ Pozri napr. článok E. Hlavatého „Ako s menou v autentickú federáciu“. Národná obroda, 4. júla 1990.

o možnom rozdelení štátu a prebiehali intenzívne oficiálne i neoficiálne rokovania medzi českými a slovenskými predstaviteľmi o vzájomne prijateľnom a racionálnom usporiadaní spoločného štátu, česká strana už začala pripravovať ekonomické a legislatívne opatrenia pre prípad rozpadu ČSFR.

Podrobnú správu o pripravovaných opatreniach na rozchod predniesol vtedajší český premiér Pithart na neverejnom zasadaní Českej národnej rady 22. 5. 1991.⁸ V úvodnom slove však priznal, že k ich príprave sa pristúpilo už koncom roka 1990, kedy vláda ČR začala interné práce na krokoch, ktoré by v kritickom období umožnili minimalizovať prípadné poruchy v ekonomike, zachovať plynulosť výroby a zabezpečiť fungovanie základných systémových štruktúr nevyhnutných pre chod hospodárstva. I keď sa úplne nevyhnutné aj prípadne zachovanie federácie, vláda ČR pripravila opatrenia na všetky možné eventuality⁹ podľa termínu ich prípravy v troch skupinách:

- 1) pre obdobie prípravných prác,
- 2) pre deň „D“ – podľa termínu rozdelenia,
- 3) po dni rozdelenia ekonomiky.

Napr. pre oblasť peňažníctva mala Štátna banka československá (ŠBČS) úlohu okrem iného navrhnúť rozhodnutie o usporiadaní menových vzťahov novovzniknutých štátov s alternatívou spoločná mena – dve meny a pripraviť opatrenia tak pre prípad spoločnej meny (systém jej fungovania), ako aj pre alternatívu dvoch mien (uskutočnenie menovej odluky).

O existencii tohto tzv. „katastrofického scenára“ českej vlády a ekonomických dôsledkoch rozdelenia ČSFR získali informáciu slovenské orgány neskôr. Zaoberala sa ním Slovenská národná rada (SNR) na zasadnutí 1. decembra 1991 na základe informácie predsedu slovenskej vlády. Slovenské orgány vtedy ani v ďalších mesiacoch obdobný komplexný program neprijali. Je nesporné, že vláda ČR týmto krokom získala takmer dvojročný časový predstih pred vládou SR.

Treba totiž povedať, že tieto kroky nezostali v teoretickej, resp. slovnej podobe, ale ešte v predstihu sa v ich zmysle začali zabezpečovať potrebné opatrenia na ich realizáciu. Teda ak sa v roku 1990 spoločným úsilím českých a federálnych orgánov pracovalo na optimálnom riešení, v Čechách sa už v roku 1991 konkrétne pracovalo na uskutočnení rozdelenia. Už 2.

septembra 1991 bola oddelením peňažného obehu ŠBČS v Prahe predložená objednávka na tlač „známok na privatizačné kupóny“ v nominálnych hodnotách 10, 20, 50, 100, 500 a 1 000, čo sa zhodovalo s vtedajšími nominálnymi hodnotami čs. koruny. Slovenskí členovia bankovej rady zase neboli informovaní. Táto objednávka bola pochopiteľne krycím názvom skutočných cieľov, lebo v procese kupónovej privatizácie sa so žiadnymi známami na privatizačné kupóny nerátalo. Keď sa celá trápna kauza predsa len predčasne prevalila, tak sa objednávka v tlačiarňi cenín stornovala. Okrem takýchto opatrení sa však koncom roka 1991, ale najmä v prvej polovici roka 1992 podnikli aj opatrenia na paralyzovanie akcieschopnosti vedenia banky na Slovensku i v zahraničí. Najmä v roku 1992, keď už bolo viac – menej jasné, že k rozdeleniu štátu dôjde, to negatívne ovplyvnilo prípravu a to v situácii, keď týždeň mal cenu mesiaca.

Reálne postavenie a právomoci národnej centrály ŠBČS pre Slovensko totiž neumožňovali robiť otvorene opatrenia, ktoré si príprava na rozdelenie v predstihu vyžadovala.

Ústredie ŠBČS pre Slovensko bolo v tejto situácii nútené informovať slovenskú vládu, že v súvislosti s pravdepodobnými zmenami v štátoprávnom usporiadaní ČSFR najdôležitejšie problémy sú v menovej oblasti, kde pripravenosť je nedostatočná. Súčasne ako reakciu na súbor menových a finančných opatrení českej vlády v roku 1991 pripravilo ešte v roku 1991 rámcový „Súbor nutných opatrení na zabezpečenie činnosti menového systému a peňažníctva v prípade zmien v štátoprávnom usporiadaní“ a dalo ho k dispozícii vtedajšej vláde Čarnogurského. Predseda vlády však váhal dať v tomto smere príslušné pokyny. Pasívne očakávanie vývinu udalostí však v tejto situácii nebolo namieste. Preto s vedomím predpokladaných zmien boli v OU ŠBČS v predstihu uskutočnené najnutnejšie opatrenia. Do Nemeckej spolkovej republiky boli poslaní na študijný pobyt vybraní pracovníci. OU zakúpil z vlastnej iniciatívy a zodpovednosti viacposchodovú budovu v Bratislave na Tomášikovej ulici. V predstihu bol založený Inštitút bankového vzdelávania, ktorý mal pripraviť kádre odborných pracovníkov, ktorých bol na Slovensku nedostatok.

Rámcový súbor opatrení bol 13. júla 1992 poslaný tiež V. Mečiarovi, vtedajšiemu predsedovi vlády SR a v júli 1992 (teda s takmer dvojročným časovým odstupom) sa pre prípad náhleho rozpadu ČSFR urýchlene pripravili najnevyhnutnejšie menové opatrenia. V júli 1992 bola vytvorená 7 členná skupina predstaviteľov ministerstiev financií, hospodárstva, dopravy a spojov, vnútra a Ústredia ŠBČS pre SR, ktorá v menovej oblasti pripravila prvé kroky pre prí-

⁸ Prejav Pitharta v Českej národnej rade bol daný v plnom znení k dispozícii predsedovi vlády SR Čarnogurskému.

⁹ Príznačné bolo varovanie v úvode prejavu: „... Bylo by trestuhodnou nedbalostí, kdyby vláda České republiky neuvažovala o eventualite jejího rozpadu jako o jedné z reálných možností a kdyby sa na ní nijak nepřipravovala. Proto už koncem minuleho roku začala s přípravou potřebných postupů a opatření. Zřídila pracovní skupinu, kterou pověřila tímto úkolem...“

pad osamostatnenia sa Slovenska a v tom tiež menovej odluky.

Situácia sa však medzitým zmenila a pominulo nebezpečie náhleho neusmerňovaného rozpadu federácie. Občianska demokratická strana (ODS) a Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS) uzatvorili 23. júla 1992 politickú dohodu o:

- zániku ČSFR prijatím zákona o zániku federácie a o vysporiadaní majetkových a iných vzťahov;
- potrebe uzatvorenia zmlúv medzi ČR a SR o vzájomných vzťahoch v ekonomickej, občianskej, zahranično-politickej a obrannej oblasti.

V ekonomickej oblasti išlo o uzatvorenie dohôd o colnej únii, o zóne voľného obchodu, o zóne voľného pohybu výrobných faktorov. V tom sa rátalo s dohodou o menovej únii. Tým sa mali vytvoriť nadštandardné vzťahy medzi nástupníckymi republikami.

Zásadne sa tým zmenila orientácia a posilnenie postavenia slovenskej zložky centrálneho bankovníctva: už nie posilňovanie kompetencie Ústredia ŠBČS pre SR, ale vytvorenie vlastnej suverénnej centrálnej banky SR. To si vyžadovalo mnohonásobne náročnejšiu prácu, na ktorú zostávalo veľmi málo času, nie celý polrok.

Je len pochopiteľné, že rozdielne podmienky a väčší časový priestor v Čechách ako na Slovensku ovplyvnili pripravenosť na rozdelenie ekonomiky a aj menového systému a vytvorenie príslušných potrebných centrálnych menových inštitúcií. Tento predstih hral dôležitú úlohu už pri príprave rokovaní o rozdelení štátu. Umožňoval podrobnejšie bilancovať dopady a problémy rozdelenia ekonomiky pre ekonomiku ČR, na základe čoho sa mohlo s poznaním očakávaných výsledkov pristúpiť k delimitačným návrhom a požiadavkám.

Zatiaľ čo v ČR existovala funkčne, personálne a materiálne vybavená centrálna banka, v SR bolo treba budovať centrálnu banku od základov. Existujúce Ústredie ŠBČS pre SR malo funkčne veľmi obmedzenú činnosť, v podstate len sprostredkovanie kontaktov federálnej centrálnej banky s Ústrednými orgánmi SR. Účasť na formovaní menovej politiky a na jej realizácii bola veľmi obmedzená. Komerčné banky so sídlom v SR a i subjekty finančnej sústavy SR boli peňažnými vzťahmi napojené na federálne ústredie ŠBČS.

Vzťahy voči zahraničiu boli prakticky plne v kompetencii federálneho ústredia. Personálne i materiálne vybavenie federálneho ústredia ŠBČS pripadlo Českej národnej banke (ČNB). Ústredie ŠBČS pre SR malo začiatkom roka 1992 v riadiacej zložke 84 pracovníkov a ich stav podľa regulatívov federálneho ústredia sa mal zvýšiť na 134 pracovníkov. Federálne Ústredie ŠBČS a Ústredie ŠBČS pre Českú republiku

(ktoré potom splynuli) mali v tom čase vyše 1200 pracovníkov.

Začiatky konkrétnych krokov na založenie samostatnej Národnej banky Slovenska

V záujme koordinácie a urýchlenia prác bol v septembri 1992 vypracovaný materiál „Zásady a postup zriadenia Národnej banky Slovenska“, ktorý bol predložený na rokovanie v Predsedníctve vlády SR. Medzitým už boli pracovníci Ústredia ŠBČS pre SR zapojení do prác na:

- príprave menovej únie;
- zriadení Bankového zúčtovacieho centra, ktoré po vzniku samostatnej SR prevzalo výkon medzibankového clearingového zúčtovania platieb a NBS prevzala zodpovednosť za koordináciu, integritu a efektívnosť medzibankového platobného systému v SR.

V tejto súvislosti je vhodné pripomenúť, že v čase prípravy zriadenia Národnej banky Slovenska prebiehala transformácia ekonomiky a prestavba hospodárskeho mechanizmu. To síce zvyšovalo náročnosť prác, ale na druhej strane sa funkčná náplň a výkon činností mohli uspôsobiť podľa nových požiadaviek ekonomickej reformy.

Nadväzne na novú ústavu SR sa pripravovali základné legislatívne normy, v tom už spomínaný ústavný zákon o zániku ČSFR a o delení majetku. Pre zriadenie centrálnej banky samostatnej Slovenskej republiky bolo významné schválenie zákona o Národnej banke Slovenska č. 566/1992 Zb., ktorý bol schválený 18. novembra. Tieto právne normy nielenže definitívne potvrdili legitímnosť prebiehajúcich priprav budovania inštitúcií nového suverénneho štátu, ale vytýčili smerovanie reformných prác. V tomto duchu sa jednak novelizovali platné právne normy, jednak prijímali nové vykonávacie predpisy.

Medzi prvoradými úlohami bolo sformovanie základných funkčných útvarov. Boli to:

- a) útvar bankového dohľadu, ktorý mal prevziať agendu udeľovania licencií novozakladaným komerčným bankám, stanovovania pravidiel obozretného podnikania a dohľad nad dodržiavaním podmienok licencie i stanovených pravidiel;
- b) úsek menovej politiky s ťažiskovou úlohou vypracovania menového programu a analýzy jeho plnenia;
- c) úsek bankových obchodov, ktorý mal prevziať a uskutočňovať peňažné operácie vo vzťahu ku komerčným bankám a orgánom a inštitúciám sektora verejných financií;
- d) úsek zahranično-ekonomický, ktorý by uskutočňoval devízové operácie, najmä správu devízových rezerv, dlhovú službu vlastnú i vlády, zabezpečovať činnosti kurzovej agendy a plniť úlohy súvisiace so

vzťahmi NBS s medzinárodnými finančnými a bankovými organizáciami;

e) úsek emisnej agendy by zabezpečoval emisiu bankoviek a razbu mincí a ich distribúciu, ako aj správu zásobného obeživa;

f) úsek zodpovedajúci za spomínanú koordináciu a efektívnosť medzibankového platobného styku.

Rovnako naliehavou úlohou bolo vytvorenie útvarov, ktoré by zabezpečovali agendy a činnosti pre vnútorné potreby NBS. Išlo o úseky: sekretariát, právny, personálny, verejných informácií, účtovný, štatistický, vnútornej kontroly a auditu, správy a ochrany objektov i ostatného majetku NBS. V tejto súvislosti je vhodné osobitne spomenúť:

- zriadenie Inštitútu menových a finančných štúdií,
- prípravu vydávania odborného bankového časopisu BIATEC.

Tak pre funkčné, externe orientované, ako aj interné agendy bolo nevyhnutné zabezpečiť – s ohľadom na východiskové veľmi nedostatočné vybavenie – značné doplnenie stavu pracovníkov, ich zaškolenie a zapracovanie, ako aj získať prevádzkové priestory a ich vybavenie.

K týmto naliehavým úlohám treba prirátať potrebu dobudovať špecializované organizačné jednotky:

– už spomínaný Inštitút bankového vzdelávania, ktorý sa stal 1. 1. 1993 účelovou organizačnou jednotkou NBS, zameranou na prípravu a zvyšovanie kvalifikácie špecialistov a riadiacich pracovníkov slovenského bankového sektora;

– Archív NBS prevzatý od ŠBČS. Bol zriadený Oblastným ústavom ŠBČS pre Slovensko 31. 8. 1951 ako historicko-dokumentačný referát s poslaním zhromažďovať, triediť a uschovávať dokumenty o činnosti peňažných ústavov na Slovensku.

So zánikom ŠBČS 31. 12. 1992 a zriadením NBS k 1. 1. 1993 boli spojené naliehavé povinnosti previesť zostatky účtov subjektov so sídlom v SR vedených federálnym ústredím ŠBČS, najmä komerčných bánk a subjektov verejných financií, administratívne zvládnuť otvorenie účtov týchto subjektov v NBS a prevziať príslušnú dokumentáciu. Súbežne prebiehalo delenie aktív a pasív zaniknutej ŠBČS a protokolárne preberanie podielov NBS. Pravda, usporiadali sa iba dohodnuté výsledky delenia majetku a zdrojov, ale otvorené zostali: súhrnný výsledok delenia a tiež delenie zlata, pretože ich vysporiadanie už nebolo v kompetencii NBS. Ich vysporiadanie bolo pojaté do celkového vysporiadania delenia všetkého majetku zaniknutej ČSFR.

Na tento účel bola zriadená osobitná Komisia pre dokončenie vysporiadania delenia majetku ČSFR, paritne zložená zo zástupcov oboch republík menovaných vládami ČR a SR.

Záver

Menové rozdelenie bývalého Československa a vytvorenie vlastnej Národnej banky Slovenska prebehlo i pri problémoch, nejasnostiach a prekážkach, o ktorých sme hovorili v podstate neočakávane hladko a bez väčších otrasov, i keď Česká republika a Slovenská republika pristupovali k príprave rozdelenia a meny v úplne rozdielnych a v podstate nerovných podmienkach. Pokúsili sme sa naznačiť, že na tieto výsledky mala zrejme vplyv aj skutočnosť, že akt rozpadu nebol neočakávaný a myšlienka menovej suverenity mala hlboké korene v povedomí ekonómov i špičkových pracovníkov banky. Možnosť úspešného fungovania vlastnej centrálnej banky sa opierala o pozitívne skúsenosti prvej Slovenskej národnej banky, ale aj o práce na reforme bankovej sústavy v roku 1968. Boli tu teda aj určité osobné (a osobnostné) predpoklady v ľuďoch, ktorým činnosť centrálnej banky nebola neznáma a vedeli sa preto zaradiť od začiatku do fungovania NBS. Pozitívne výsledky štartu Národnej banky Slovenska potom priaznivo pôsobili aj na jej ďalší vývoj.

Literatúra

1. Hlavatý, E.: Banky v národnom hospodárstve, Bratislava 1975, 305 s.
2. Mervart, J.: Rozdelení majetku ČSFR, Politická ekonomie, 2/1995, s. 159 – 171.
3. Kačkovičová, M.: Štátna banka československá, BIATEC, 9/1997, s. 9 – 12.
4. Tkáč, M.: Ako vznikla Národná banka Slovenska, Historický zborník 10, č. 2/2000, Matica slovenská 2000.
5. Národná banka Slovenska: Dokumenty z Archívu Národnej banky Slovenska, Bratislava, 2000.
6. Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. z 27. októbra 1968 o československej federácii čl. 14.
7. Zákon SNR č. 566/1992 Zb. z 18. novembra 1992 o Národnej banke Slovenska.
8. Katastrofický scenár českej vlády o ekonomických dôsledkoch rozdelenia ČSFR na dve samostatné republiky z roku 1991, TREND, 23. februára 1994 a prejav predsedu vlády ČR Pitharta v Českej národnej rade.
9. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 2. februára 1993 o opatreniach na zabezpečenie prechodu česko-slovenskej meny na slovenskú menu a o zmene a doplnení devízového zákona.
10. Politická dohoda medzi ODS a HZDS o spoločnom postupe vo vládach a národných radách, Bratislava, 23. júla 1992.

KOŠICKÁ SPORITEL'ŇA

Krátko po vzniku Bratislavskej sporiteľne (1842) sa zakladateľská vlna preniesla aj do ďalších miest, kde podľa jej vzoru postupne vznikali samostatné peňažné ústavy v právnej forme účastinných spoločností pod názvom sporiteľňa. Keďže Košice boli druhým najvýznamnejším politickým a hospodárskym centrom vtedajšieho „Horného Uhorska“, je

celkom prirodzené, že už 13. mája 1843 košickí obchodníci pod vedením Karola Fiedlera predložili mestskej rade návrh na založenie sporiteľne. K tomuto kroku ich viedla predovšetkým snaha zlepšiť žalostné finančné a úverové pomery v meste a jeho okolí. Návrh bol schválený 22. decembra 1843 a za krátky čas 18. januára 1844 sa konalo ustanovujúce valné zhromaždenie Košickej sporiteľne, účastinnej spoločnosti, Košice (Kassai takarékpénztár) s účastinným kapitálom 30 000 zlatých, pričom jej obchodná činnosť sa naplno rozbehla 1. mája 1844. Za prvého predsedu správnej rady bol zvolený gróf Ján Barkóczy a za riaditeľa jej zakladateľ Karol Fiedler. Sporiteľňa sa spočiatku zamerala hlavne na zber vkladov a poskytovanie rôznych pôžičiek a úverov. Najmä vďaka výhodným úrokovým sadzbám a opatrnej obchodnej politike si postupne získala takú dôveru medzi vkladateľmi a akcionármi, že jej účastiny nebolo možné kúpiť ani za desaťnásobok ich nominálnej hodnoty 100 zlatých.

V roku 1872 sa však dostala do obrovskej finančnej krízy, ktorá hrozila úpadkom spoločnosti. Boli totiž odhalené rozsiahle defraudácie hlavného účtovníka, ktorých sa dopúšťal pravdepodobne od roku 1859. K úplnej náprave neutešenej situácie sporiteľne došlo až po vydaní obchodného zákona z roku 1875, v súlade s ktorým bola na valnom zhromaždení 6. mája 1876 zvolená 5-členná správna rada a dozorný výbor vybavený potrebnými kontrolnými právomocami. Ešte predtým v roku 1873 boli vedúci úradníci banky (riaditeľ a jeho námestník), ktorí dovtedy pracovali bez nároku na odmenu, nahradení platenými odborníkmi. Vďaka novej organizácii sa vnútorné pomery sporiteľne postupne skonsolidovali, jej pozícia na peňažnom trhu sa upevnila, čo sa pozitívne prejavilo na postupnom zvyšovaní obrátu a ziskov. Ako vyplýva z výročnej správy za rok 1894, Košická sporiteľňa v päťdesiatom roku svojej činnosti pracovala s účastinným kapitálom 240 tisíc zlatých, pričom si udržiavala základný rezervný fond vo výške takmer 90 000 zlatých a obhospodarovala vklady za 5,3 milióna zlatých. Sporiteľňa postupne rozšírila svoju pôsobnosť aj mimo Košického regiónu a od začiatku 20. sto-

ročia sa začala vo zvýšenej miere angažovať pri financovaní rozvíjajúceho sa priemyslu poskytovaním úverov.

V roku 1907 sa Košická sporiteľňa opäť dostala do platobných ťažkostí, ktoré sa jej podarilo vyriešiť len vďaka úveru vo výške 5 miliónov korún od Maďarskej všeobecnej úverovej banky a Peštianskej maďarskej obchodnej banky. Tieto banky spolu

s Peštianskou vlasteneckou prvou sporiteľňou získali do roku 1918 kontrolu nad väčšinovým balíkom účastín Košickej sporiteľne, čo im umožnilo uplatňovať svoj vplyv na zloženie jej správnych orgánov a celkové obchodné smerovanie.

Po vzniku Československej republiky a po prijatí tzv. sporiteľničného zákona č. 302/1920 Sb. bolo v roku 1921 vedenie spoločnosti nútené zmeniť názov Košickej sporiteľne na Košická vkladná banka, úč. spol., Košice, ktorý bol však už o rok neskôr upravený na Košická banka, úč. spol. Na valnom zhromaždení v roku 1922 došlo k zvýšeniu akciového kapitálu na 4 mil. korún vydaním 10 000 kusov nových účastín, pričom ich podstatnú časť získala Bratislavská I. sporivá banka, úč. spol., Bratislava. V roku 1931 sa novým majoritným vlastníkom Košickej banky stala Česká eskontná banka a úverný ústav, úč. spol., Praha, prostredníctvom svojej komanditnej spoločnosti Bankový dom Artúr Frankl a spol., Bratislava.

Posledný zásadný prelom v činnosti banky bol spojený s Viedenskou arbitrážou 1938, na základe ktorej boli Košice pripojené k územiu Maďarska. Už v roku 1939 sa Košická banka vrátila k svojmu pôvodnému názvu, pričom majoritným vlastníkom jej akcií sa stala Maďarská všeobecná úverová banka. V tom istom roku boli vybudované filiálky sporiteľne v Lučenci, Mukačeve a Užhorode. Pôsobenie Košickej sporiteľne ako samostatného peňažného ústavu bolo ukončené 1. júla 1942, keď Maďarská všeobecná úverová banka nariadila jej zlúčenie s ďalším svojím afilovaným peňažným ústavom Hornomaďarskou úverovou bankou, úč. spol., Košice, čím bol vytvorený nový právny subjekt – Spojená hornomaďarská úverová banka a Košická sporiteľňa, úč. spol., Košice. Po prinavrátení Košíc k územiu obnovenej Československej republiky v roku 1945 pôsobila pod zmeneným názvom Spojená úverná banka a Košická sporiteľňa, úč. spol., Košice. V roku 1946 bola nariadená likvidácia tejto banky, ktorá prebiehala až do roku 1950, keď splynula so Slovenskou všeobecnou a úverovou bankou, národný podnik v likvidácii, Bratislava.

Mgr. František Chudják

Z ROKOVANIA BANKOVEJ RADY NBS

Dňa 13. júna 2003 sa uskutočnilo 12. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

• BR NBS schválila emisný plán pamätných mincí na rok 2005, ktorý predpokladá postupné vydanie štyroch pamätných mincí. Dve z nich, pamätná strieborná minca nominálnej hodnoty 200 Sk a pamätná zlatá minca nominálnej hodnoty 5 000 Sk pripomenú 350. výročie korunovácie Leopolda I. v Bratislave. Pamätná strieborná minca nominálnej hodnoty 500 Sk bude venovaná Národnému parku Slovenský kras a pamätná strieborná minca nominálnej hodnoty 200 Sk bude vydaná k 200. výročiu podpísania Bratislavského mieru po víťazstve vojsk Napoleona I. v bitke troch cisárov pri Slavkove.

Dňa 27. júna 2003 sa uskutočnilo 13. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

• BR NBS prerokovala situačnú správu o menovom vývoji v SR za máj 2003. Mierny zníženie medziročnej dynamiky celkovej inflácie, ako aj stabilizovaný vývoj jadrovej inflácie boli v súlade s očakávaniami NBS.

Cenový vývoj naďalej neindikuje existenciu dopytových inflačných tlakov. Postupne dochádza aj k doznievaniu sekundárnych efektov úprav regulovaných cien a nepriamych daní zo začiatku roka. Dokumentuje to stabilizácia medziročnej dynamiky čistej inflácie bez pohonných hmôt, ktorá mala v prvých mesiacoch roka rastúci trend.

Podľa predbežných údajov ŠÚ SR dosiahol v 1. štvrtroku 2003 rast reálneho HDP 4,1 %. Priaznivo na ekonomický rast pôsobil predovšetkým kladný príspevok čistého exportu, ovplyvnený najmä vysokou dynamikou exportu tovarov a služieb. Prorastový vplyv na vývoj HDP mala v rámci domáceho dopytu aj konečná spotreba domácností, ktorej rast sa však v porovnaní s predchádzajúcimi obdobiami spomalil približne na polovicu. Súviselo to s dopadom úprav regulovaných cien a nepriamych daní na kúpyschopný dopyt a infláciu. Spolu so zmiernením rastu nominálnych miezd tak došlo v priebehu 1. štvrtroka 2003 k miernemu poklesu reálnej mzdy. Rast HDP

v 1. štvrtroku bol na druhej strane tlmený poklesom konečnej spotreby verejnej správy a znížením tvorby hrubého fixného kapitálu.

Vývoj štruktúry HDP, ako aj doterajší cenový vývoj a jeho predikcie nenaznačujú formovanie dopytových inflačných tlakov. Cenový vývoj je determinovaný predovšetkým nákladovými faktormi. Ani očakávané zvýšenie spotrebných daní by nemalo vyvolať nežiaduce sekundárne efekty. Časť tohto zvýšenia sa pritom prejaví už v júňovej inflácii. Aktuálne údaje o rozdelení hrubého disponibilného dôchodku v 1. štvrtroku 2003 však naznačujú ďalšie znižovanie sklonu k úsporám v prospech spotreby. Aj vzhľadom na to považuje BR NBS súčasnú úroveň úrokových sadzieb za primeranú.

• Banková rada NBS rozhodla o ponechaní úrokovej sadzby pre jednodňové sterilizačné obchody na úrovni 5 %, sadzby pre jednodňové refinančné obchody na úrovni 8 % a o ponechaní limitnej úrokovej sadzby pre dvojtýždňové REPO tendre na úrovni 6,5 %.

• BR NBS schválila pravidlá riadenia devízových rezerv NBS – Rule Book. Rule Book predstavuje súhrn zásad a pravidiel, ktorými sa vymedzuje pôsobenie NBS na svetových finančných a kapitálových trhoch, definuje metódy riadenia jednotlivých druhov rizík a určuje rozdelenie právomoci a zodpovednosti pri správe devízových rezerv.

• BR NBS schválila zmenu materiálového zloženia pamätnej bimetalovej mince nominálnej hodnoty 10 tisíc Sk k vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie, ktorej vydanie pripravuje NBS v apríli 2004. Namiesto pôvodne schváleného mincového materiálu – zlata a platiny bude razba tejto pamätnej mince realizovaná zo zlata a paládia.

• BR NBS schválila úpravu rozpočtu Národnej banky Slovenska na rok 2003. Na rok 2003 sa rozpočtuje po úprave strata 27 mld. Sk. Výhodiskami pri úprave rozpočtu bol nárast objemu sterilizačnej pozície voči bankovému sektoru v súlade s Aktualizovaným menovým programom a vývoj situácie na medzinárodných finančných trhoch. Národná banka Slovenska nemenila očakávaná úroveň kurzu SKK voči referenčnej mene EUR.

Guvernér Národnej banky Slovenska Marián Jusko odcestoval dňa 25. júna 2003 na 23. zasadanie Generálnej rady Európskej centrálnej banky (ECB). Na zasadaní Generálnej rady ECB (dňa 26. júna 2003) sa po prvýkrát ako pozorovatelia zúčastnili aj guvernéri centrálnych bánk prístupujúcich krajín.

Generálna rada (General Council) pozostáva z prezidenta, viceprezidenta a guvernérov národných centrálnych bánk všetkých pätnástich členských štátov EÚ.

Ďalší členovia výkonnej rady sa môžu zúčastňovať na zasadnutí generálnej rady, avšak nemajú hlasovacie práva. Rada plní úlohy súvisiace so zavedením eura vo všetkých členských štátoch a vykonáva funkcie v rámci činností Európskeho systému centrálnych bánk (ESCB). (Poradné funkcie, zhromažďovanie štatistických informácií, podávanie správ ECB a pod.).

Tlačové oddelenie OVI NBS

TLAČOVÉ SPRÁVY

ÚFT – dohody o spolupráci

Úrad pre finančný trh (ÚFT) podpísal dňa 24. júna 2003 na zasadnutí organizácie CESR v Ríme Memorandum o porozumení v oblasti vzájomnej pomoci a výmeny informácií s portugalskou Komisiou pre trh s cennými papiermi (Comissão do Mercado de Valores Mobiliários, ďalej CMVM), ako aj s talianskym orgánom dohľadu pre oblasť cenných papierov Commissione Nazionale per le Società e la Borsa (ďalej CONSOB).

Základnou zásadou Memoranda o porozumení s portugalským CMVM je zvýšiť úroveň ochrany investorov, podporovať integritu finančných trhov stanovením rámca pre spoluprácu vrátane komunikačných kanálov, lepšej obojstrannej znalosti právnych ustanovení a príslušných predpisov, výmeny regulačných

a technických informácií a pomoci pri vyšetrovaní. Signatárom dohody bol Fernando Teixeira dos Santos, predseda CMVM.

Dohoda o porozumení medzi ÚFT a CONSOB bola podpísaná vzhľadom na rastúci význam operácií finančných inštitúcií a investorov, z čoho vyplýva potreba zabezpečiť čo najväčší rozsah vzájomnej spolupráce, pomoci a výmeny informácií. Rovnako ako v prípade Memoranda o porozumení s CMVM je aj v tejto dohode stanovený rámec spolupráce v rozsahu povolenom zákonmi a právnymi predpismi. Signatárom dohody zo strany talianskeho orgánu CONSOB bol Luigi Spaventa. Signatármi pre obe dohody za ÚFT boli predseda Rady ÚFT Jozef Makúch a podpredseda Rady ÚFT pre oblasť kapitálového trhu Slavomír Šťastný.

Ing. Marek Kačmár

Nová Európa – atraktívny región

UniBanka, a. s., Bratislava usporiadala dňa 12. júna 2003 tlačovú konferenciu, na ktorej predstavitelia banky prezentovali správu Bankovníctvo v Novej Európe. Správu vypracoval výskumný tím poprednej talianskej a európskej bankovej skupiny UniCredito Italiano, ktorá je strategickým akcionárom UniBanky. Správu predstavil na tlačovej besede predseda predstavenstva a generálny riaditeľ UniBanky Jozef Barta. Tzv. Novú Európu tvoria podľa analýzy krajiny strednej a východnej Európy, ktoré by mali v máji 2004 vstúpiť do Európskej únie.

Z prezentačnej analýzy UniCredito Italiano vyplynulo, že kandidátske krajiny spolu s Rumunskom a Bulharskom disponujú trhom, ktorého tempo rastu je vyššie ako priemer EÚ. Miera nezamestnanosti by podľa tejto správy mala dosiahnuť v roku 2003 17,1 % a postupne by mala klesať, pričom v roku 2006 by mala byť na úrovni 14,7 %. Objem úverov poskytnutých bankami na slovenskom bankovom trhu by mal v tomto roku dosiahnuť podľa analytikov UniBanky 32,9 % HDP a vklady k HDP by mali predstavovať 70,8 %. Ako skonštatoval Jozef Barta, podiel retailových úverov na celkových úverov dosiahol v minulom roku 18 %, pričom v EÚ dosahujú 52 %. J. Barta a zdôraznil, že „...Celková veľkosť Novej Európy (NE), predpokladané postupné približovanie HDP k hodnotám EÚ, fiškálna disciplína a relatívne menej rozvinuté bankovníctvo robia NE jedným zo sľubných a pomerne priťažli-

vých regiónov celého sveta.“ Ako vyplynulo z analýzy, k vyššej atraktívnosti tohto regiónu prispievajú aj očakávaná postupného znižovania rizika podnikateľských aktivít. Rizikom podľa J. Bartu však zostáva, ako bude pokračovať konvergencia s EÚ a či príde k zlepšeniu v právnom, regulačnom a podnikateľskom prostredí. „Za najväčšie riziko v budúcnosti považujem nielen pre bankový sektor, ale aj celé naše hospodárstvo súdnictvo a korupciu“, čo sa dá, ako uviedol generálny riaditeľ UniBanky, odstrániť zavedením účinného kontrolného mechanizmu.

– sb –

Foto: archív UniBanky

Na fotografii zľava: Rudolf Gálik, zodpovedný za styk s verejnosťou, Jozef Barta, predseda predstavenstva a generálny riaditeľ UniBanky, a. s., Andrea Casini, podpredseda predstavenstva a prvý námestník generálneho riaditeľa, Katarína Šajgalíková, tlmočnica.

Transacty Slovakia – služby pre finančné inštitúcie

Spoločnosť Transacty Slovakia, a. s., predtým Autorizačné centrum Slovenska, a. s., predstavila na tlačovej konferencii dňa 23. júna 2003 svoje ambície stať sa nezávislým poskytovateľom služieb v oblasti spracovania platobných transakcií v strednej a východnej Európe. V súčasnosti poskytuje kompletne on-line autorizačné služby väčšine retailových bánk na Slovensku a postupne začína prenikať aj na zahraničné trhy (Srbsko a Čierna Hora). Po realizovaných zmenách, od kapitálového vstupu nórskej spoločnosti Telenor v roku 2001, má na dosiahnutie svojho cieľa všetky predpoklady – špičkovú technológiu, vysokú úroveň kvality služieb a certifikácie od kartových spoločností.

Počet platobných kariet v správe Transacty predstavoval v máji tohto roku 1 275 000 a v tom istom mesiaci dosiahol počet transakcií historicky najvyššie číslo – 7 207 522. Slovenský bankový trh sa vstupom zahraničného kapitálu postupne stáva súčasťou globálneho prostredia. Po vstupe Slovenska do EÚ sa medzinárodné trendy ešte výraznejšie prejavujú aj v oblasti poskytovania procesingových služieb. „Banky čoraz viac koncentrujú úsilie na svoj hlavný predmet podnikania a aktivity spojené s kartovým podnikaním prenechávajú špecializovaným spoločnostiam, outsourcujú ich,“ povedal Peter Gabriž, generálny riaditeľ Transacty Slovakia a dodal: „Poznáme potreby bánk a sme pripravení na komplexný outsourcing procesingových služieb.“

Transacty priebežne investuje do nových technológií, ktoré garantujú kvalitu a bezpečnosť transakcií realizovaných platobnými a rozširuje portfolio svojich produktov a služieb. Novinkou na trhu od januára 2003 je komplexná služba Risk Monitoring, ktorá sleduje a vyhodnocuje rizikové transakcie prostredníctvom platobných kariet. Pribudol rad služieb v oblasti vydávania a prijímania kariet, medzi nimi napríklad darčeková

Na fotografii z tlačovej konferencie zľava: Transacty Slovakia, a. s. – *Patricia Packová, marketingový manažér, Marcel Peško, riaditeľ pre obchod, marketing a stratégiu, Peter Gabriž, predseda predstavenstva a generálny riaditeľ a Per Erik Hylland, riaditeľ pre strednú a východnú Európu, Telenor Nórsko.*

predplatená karta Gift Card, ktorá je anonymná, dobíjateľná, neviaže sa k bankovému účtu, použitie tejto karty je limitované množstvom predplatených peňažných prostriedkov, resp. dobou platnosti, dizajn karty je voliteľný – napr. narodeniny, meniny, Vianoce, Valentín a pod.). Podobnú službu poskytuje aj Business Gift Card – s logom spoločnosti, určená napr. ako stimul alebo odmena pre zamestnancov, klientov či obchodných partnerov. Medzi nové produkty patria aj karty s fotografiou alebo voliteľným dizajnom či kreditné karty pre špecifické zákaznicke skupiny (študenti, dôchodci, rôzne združenia či spoločnosti a pod.)

Transacty Slovakia, a. s., zabezpečuje nepretržitú autorizáciu a spracovanie elektronických transakcií online v sieti bankomatov a platobných terminálov. Už desať rokov poskytuje svoje služby slovenským a zahraničným finančným inštitúciám. Patrí do skupiny Telenor Group na Slovensku. Základné imanie spoločnosti predstavuje 147 800 000 Sk a v súčasnosti má spoločnosť 130 zamestnancov.

– pp –

Prehľad vzdelávacích podujatí Inštitútu bankového vzdelávania NBS na III. štvrtrok 2003

Názov vzdelávacieho podujatia	Dátum
SEPTEMBER	
Úverové obchody bánk I – Úverová analýza	8. – 11.
Základy bankového účtovníctva I	10.
Ohodnocovanie hnutel'ného majetku pre bankové účely I	16. – 18.
Ohodnocovanie nehnuteľného majetku pre bankové účely III	22. – 24.
Grafológia II	24. – 26.
Ako sa vedieť vynásť	29.9. – 1.10.

Ukazovateľ	Merná jednotka	1999	2000	2001	2002	2003				
						12.	1.	2.	3.	4.
REÁLNA EKONOMIKA										
Hrubý domáci produkt 1) 2)	mln. Sk	670,0	684,8*	707,3*	738,4*	738,4*			178,1*	
Medziročná zmena HDP 3)	%	1,3	2,2*	3,3*	4,4*	4,4*			4,1*	
Miera nezamestnanosti 4)	%	19,2	17,9	18,6	17,5	17,5	17,7	17,1	16,5	15,4
Spotrebiteľské ceny 3)	%	14,2	8,4	6,5	3,4	3,4	7,3	7,6	8,0	7,7
OBCHODNÁ BILANCIA 2)*										
Vývoz (fob)	mil. Sk	423 648	548 372	610 693	651 256	651 256	53 948	110 861	175 383	235 975
Dovoz (fob)	mil. Sk	468 892	590 728	713 898	747 883	747 883	54 841	115 066	182 340	249 521
Saldo	mil. Sk	-45 244	-42 356	-103 205	-96 627	-96 627	-893	-4 205	-6 957	-13 546
PLATOBNÁ BILANCIA 2)										
Bežný účet	mil. Sk	-47 544,0	-32 941,1	-84 891,5	-87 900,5	-87 900,5	-1 804,8	-5 355	-4 915	
Kapitálový a finančný účet	mil. Sk	77 617,9	63 415,1	83 173,0	234 308,9	234 308,9	15 334,0	35 532	12 090	
Celková bilancia	mil. Sk	30 137,3	34 168,8	6 866,9	160 596,0	160 596,0	14 022,8	32 877	12 415	
DEVÍZOVÉ REZERVY 4) 9)										
Celkové devízové rezervy	mil. USD	4 372,0	5 581,7	5 437,3	10 380,6	10 380,6	11 354,0	11 592,3	11 120,3	10 930,0
Devízové rezervy NBS	mil. USD	3 425,2	4 076,8	4 188,7	9 195,5	9 195,5	9 797,6	10 315,8	9 758,3	9 703,0
ZAHRAŇČNÁ ZADĽŽENOSŤ 4) 7)										
Celková hrubá zahraničná zadlženosť	mln. USD	10,5	10,8	11,3	13,2	13,2	14,5	14,3	13,9	
Zahraničná zadlženosť na obyvateľa SR	USD	1 944	2 021	2 095	2 452	2 452	2 704	2 658	2 576	
MENOVÉ UKAZOVATELE										
Devízový kurz 5) 6)	Sk/USD	41,417	46,200	48,347	45,335	41,137	39,252	38,953	38,663	37,885
Peňažná zásoba [M2] 4) 8)	mln. Sk	508,9	580,4	649,2	681,6*	681,6*	680,8	692,4	689,4	690,4
Medziročná zmena M2 3) 8)	%	10,9	14,2	11,9	4,7*	4,7*	6,4	7,2	8,1	9,0
Úvery podnikom a obyvateľstvu 4) 8)	mln. Sk	397,6	396,1	321,7	330,0*	330,0*	332,4	336,1	338,0	339,6
ŠTÁTNY ROZPOČET 2) 4)										
Prijmy	mln. Sk	216,7	213,4	205,3	220,3	220,3	22,3	31,8	46,4	67,8
Výdavky	mln. Sk	231,4	241,1	249,7	272,0	272,0	24,0	44,8	64,2	91,6
Saldo	mln. Sk	-14,7	-27,7	-44,4	-51,7	-51,7	-1,7	-13,0	-17,8	-23,8
PRIMÁRNÝ TRH										
Priemerná úroková miera										
jednoročné vklady	%	12,34	9,76	6,62	5,70	4,13	5,44	5,35	5,23	5,12
krátkodobé úvery	%	19,61	13,61	11,24	9,93	8,94	9,03	8,49	8,55	8,51
krátkodobé čerpané úvery	%	17,45	11,95	9,18	8,99	7,50	7,27	7,53	7,46	8,05
PEŇAŽNÝ TRH										
Úrokové sadzby stanovované Bankovou radou NBS platnosť od						20.12.2002	31.01.2003	28.02.2003	31.03.2003	30.04.2003
1-dňové operácie – sterilizačné	%					5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
– refinančné	%					8,00	8,00	8,00	8,00	8,00
2-týždňová limitná sadzba NBS pre štandardný REPO tender	%					6,50	6,50	6,50	6,50	6,50
Priemerná úroková miera z medzibank.vkladov (BRIBOR) **										
overnight	%	11,47	7,96	7,35	7,18	5,44	6,10	6,04	5,65	6,61
7-dňová	%	13,24	8,47	7,73	7,73	6,26	6,26	6,43	6,32	6,52
14-dňová	%	13,56	8,53	7,76	7,79	6,35	6,31	6,46	6,40	6,48
1-mesačná	%	14,51	8,58	7,77	7,81	6,33	6,27	6,40	6,42	6,42
2-mesačná	%	15,16	8,58	7,77	7,80	6,21	6,12	6,31	6,39	6,31
3-mesačná	%	15,66	8,58	7,77	7,77	5,99	5,99	6,24	6,38	6,25
6-mesačná	%	16,23	8,58	7,77	7,72	5,78	5,69	5,90	6,05	5,94
9-mesačná	%		7,95	7,75	7,70	5,66	5,55	5,79	5,93	5,79
12-mesačná	%		7,97	7,76	7,68	5,55	5,44	5,66	5,83	5,72

1) stále ceny, priemer roka 1995

2) kumulatívne od začiatku roka

3) zmena oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka

4) stav ku koncu obdobia

5) kurz devíza stred, priemer za obdobie

6) od 1. 10. 1998 zrušenie fixného kurzového režimu a zavedenie floatingu

7) od 1. 1. 1999 zmena metodiky

8) vo fixnom východiskovom kurze k 1. 1. 1993

9) od 1. 1. 2002 zmena metodiky

* predbežné údaje

** od 29. 5. do 15. 10. 1997 „Monitoring úrokových sadzieb na trhu medzibankových depozít v SR“

KOMISÁR EÚ PRE MENOVÉ A FINANČNÉ OTÁZKY PEDRO SOLBES NAVŠTÍVIL NBS

Na fotografii zľava: vrchný riaditeľ menového úseku Peter Ševčovic, vice-governérka NBS Elena Kohútiková, guvernér NBS Marián Jusko, Karol Mrva, vrchný riaditeľ obchodno-devízového úseku a Eva Karasová, riaditeľka odboru sekretariát guvernéra NBS.

Komisár Európskej únie pre menové a finančné otázky Pedro Solbes.

Slovensko navštívil dňa 23. júna 2003 po prvý raz komisár Európskej únie pre menové a finančné otázky Pedro Solbes. Počas návštevy v Bratislave rokoval s ministrom financií SR Ivanom Miklošom a predsedom Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory Petrom Mihókom. Komisár sa stretol tiež s ministrom zahraničných vecí SR Eduardom Kukanom a guvernérom Národnej banky Slovenska Mariánom Juskom.

Témou rozhovorov boli okrem otázok meny a EMU aj ekonomické reformy a využívanie eurofondov.

Počas rokovaní sa Pedro Solbes vyjadril aj k zavedeniu spoločnej meny po vstupe Slovenska do Európskej únie. Euro môže nahradiť slovenskú menu až po splnení všetkých povinností, udržaní stabilného výmenného kurzu koruny a stabilnej makroekonomickej situácie, pričom naplnenie štyroch základných maastrichtských kritérií je základná a roz-

hodujúca podmienka na zavedenie eura. Najskorší možný termín zavedenia eura na Slovensku označil P. Solbes na rok 2007. Solbes pri tejto príležitosti poopravil vyhlásenie, podľa ktorého malo byť na nové členské krajiny uplatnené prísnejšie pravidlo. Komisár EÚ P. Solbes v máji údajne povedal, že kandidátske krajiny budú musieť dodržať kurzovú odchýlku $\pm 2,25\%$ namiesto $\pm 15\%$, o ktorých sa uvažovalo pôvodne. P. Solbes povedal, že to bolo nedorozumenie a potvrdil, že aj pre nové členské krajiny bude platiť pre výmenný kurz rozpätie v pásme $\pm 15\%$.

Slovensko by sa podľa predpokladov ministerstva financií a NBS mohlo stať členom eurozóny v rokoch 2008 až 2010. Komisár EÚ považuje tento termín za reálny.

SLOVENSKÉ EKONOMICKÉ FÓRUM

Dňa 30. júna 2003 sa v Bratislave v Pálffyho paláci konalo stretnutie odborníkov z oblasti ekonomiky, bankovníctva, finančníctva a podnikateľskej sféry pod názvom Slovenské ekonomické fórum. Viceguvernérka Národnej banky Slovenska Elena Kohútiková predstavila na tomto stretnutí Stratégiu vstupu SR do EMU ako spoločný materiál NBS a MF SR.

Oponentom prednesenej stratégie bol hlavný ekonóm ING Bank pre SR a ČR Ján Tóth a do diskusie sa zapojili aj viacerí účastníci ekonomického fóra.

Národná banka Slovenska		DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 31. 05. 2003 v mil. Sk				
M a j e t o k		Zmena oproti		Z á v ä z k y	Zmena oproti	
		20.05.2003			20.05.2003	
1 Zlato	14,602.9		(-0.1)	1 Emisia obeživa	95,567.2	(-2,116.7)
2 Vklady v MMF v cudzej mene	4,243.5		(16.0)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene	4,243.8	(16.0)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene	12,706.6		(1,465.2)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám	14,427.4	(4,176.2)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	12,664.0		(1,464.9)	3.1 V cudzej mene	13,607.7	(4,176.2)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	42.6		(0.3)	3.2 V slovenských korunách	819.7	(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene	29,683.8		(-12,343.8)	4 Emitované cenné papiere	51,732.6	(230.8)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciám	22,430.7		(-15,510.9)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0	(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	10,599.7		(-15,525.3)	4.2 Ostatné	51,732.6	(230.8)
5.2 Ostatné pohľadávky	11,831.0		(14.4)	5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciám	130,323.2	(-13,086.5)
6 Cenné papiere	315,457.1	315,457.1	(5,727.4)	5.1 Peňažné rezervy bánk	20,547.0	(534.4)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	315,457.1		(5,727.4)	5.2 Ostatné	109,776.2	(-13,620.9)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnej pokladnici	117,607.3	(-12,415.0)
7 Majetkové účasti	144.8	144.8	(0.0)	7 Záväzky voči verejnej správe	2,108.8	(174.1)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	8 Ostatné záväzky	16,802.4	(494.9)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	8.1 Vklady ostatných klientov	1,607.5	(-158.1)
8 Pohľadávky voči verejnej správe	8,700.0		(0.0)	8.2 Ostatné	15,194.9	(653.0)
9 Ostatný majetok	7,417.3		(-4,000.1)	Vlastné imanie		
9.1 Úvery ostatným klientom	334.2		(3.3)	9 Vlastný kapitál	24,038.9	(-881.6)
9.2 Ostatné	7,083.1		(-4,003.4)	10 Hospodársky výsledok minulých rokov (Zisk+, Strata-)	-24,836.0	(0.0)
Spolu	415,386.7		(-24,646.3)	11 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata-)	-16,628.9	(-1,238.5)
	Ing. Marián Jusko, CSc., v. r.			Spolu	415,386.7	(-24,646.3)
	guvernér				Ing. Milena Koreňová, v. r.	
					vrchná riaditeľka úseku finančného riadenia a platobného styku	

Národná banka Slovenska		DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 10. 06. 2003 v mil. Sk				
M a j e t o k		Zmena oproti		Z á v ä z k y	Zmena oproti	
		31.05.2003			31.05.2003	
1 Zlato	14,602.8		(-0.1)	1 Emisia obeživa	95,784.5	(217.3)
2 Vklady v MMF v cudzej mene	4,258.7		(15.2)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene	4,259.0	(15.2)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene	12,051.5		(-655.1)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám	14,461.2	(33.8)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	12,008.7		(-655.3)	3.1 V cudzej mene	13,641.5	(33.8)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	42.8		(0.2)	3.2 V slovenských korunách	819.7	(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene	21,265.8		(-8,418.0)	4 Emitované cenné papiere	51,732.6	(0.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciám	22,407.0		(-23.5)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0	(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	10,579.4		(-20.3)	4.2 Ostatné	51,732.6	(0.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	11,827.8		(-3.2)	5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciám	134,205.8	(3,882.6)
6 Cenné papiere	326,110.8	326,110.8	(10,653.7)	5.1 Peňažné rezervy bánk	22,177.5	(1,630.5)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	326,110.8		(10,653.7)	5.2 Ostatné	112,028.3	(2,252.1)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnej pokladnici	114,767.0	(-2,840.3)
7 Majetkové účasti	144.8	144.8	(0.0)	7 Záväzky voči verejnej správe	1,664.4	(-444.4)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	8 Ostatné záväzky	18,342.1	(1,539.7)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	8.1 Vklady ostatných klientov	1,623.7	(16.2)
8 Pohľadávky voči verejnej správe	8,700.0		(0.0)	8.2 Ostatné	16,718.4	(1,523.5)
9 Ostatný majetok	7,560.2		(142.9)	Vlastné imanie		
9.1 Úvery ostatným klientom	327.2		(-7.0)	9 Vlastný kapitál	23,963.0	(-75.9)
9.2 Ostatné	7,233.0		(149.9)	10 Hospodársky výsledok minulých rokov (Zisk+, Strata-)	-24,836.0	(0.0)
Spolu	417,101.8		(1,715.1)	11 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata-)	-17,241.8	(-612.9)
	Ing. Marián Jusko, CSc., v. r.			Spolu	417,101.8	(1,715.1)
	guvernér				Ing. Milena Koreňová, v. r.	
					vrchná riaditeľka úseku finančného riadenia a platobného styku	

Národná banka Slovenska		DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 20. 06. 2003 v mil. Sk				
M a j e t o k		Zmena oproti		Z á v ä z k y	Zmena oproti	
		10.06.2003			10.06.2003	
1 Zlato	14,602.6		(-0.2)	1 Emisia obeživa	98,575.9	(2,791.4)
2 Vklady v MMF v cudzej mene	4,316.4		(57.7)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene	4,316.7	(57.7)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene	11,856.6		(-194.9)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám	14,433.9	(-27.3)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	11,813.2		(-195.5)	3.1 V cudzej mene	13,616.2	(-25.3)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	43.4		(0.6)	3.2 V slovenských korunách	817.7	(-2.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene	23,717.5		(2,451.7)	4 Emitované cenné papiere	60,683.1	(8,950.5)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciám	22,003.0		(-404.2)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0	(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	10,177.6		(-401.8)	4.2 Ostatné	60,683.1	(8,950.5)
5.2 Ostatné pohľadávky	11,825.4		(-2.4)	5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciám	124,995.9	(-9,209.9)
6 Cenné papiere	327,587.8	327,587.8	(1,477.0)	5.1 Peňažné rezervy bánk	21,793.1	(-384.4)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	327,587.8		(1,477.0)	5.2 Ostatné	103,202.8	(-8,825.5)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnej pokladnici	110,650.4	(-4,116.6)
7 Majetkové účasti	144.8	144.8	(0.0)	7 Záväzky voči verejnej správe	1,613.2	(-51.2)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	8 Ostatné záväzky	23,164.2	(4,822.1)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	8.1 Vklady ostatných klientov	3,308.4	(1,684.7)
8 Pohľadávky voči verejnej správe	8,700.0		(0.0)	8.2 Ostatné	19,855.8	(3,137.4)
9 Ostatný majetok	7,462.6		(-97.6)	Vlastné imanie		
9.1 Úvery ostatným klientom	333.1		(5.9)	9 Vlastný kapitál	23,897.6	(-65.4)
9.2 Ostatné	7,129.5		(-103.5)	10 Hospodársky výsledok minulých rokov (Zisk+, Strata-)	-24,836.0	(0.0)
Spolu	420,391.3		(3,289.5)	11 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata-)	-17,103.6	(138.2)
	Ing. Marián Jusko, CSc., v. r.			Spolu	420,391.3	(3,289.5)
	guvernér				Ing. Milena Koreňová, v. r.	
					vrchná riaditeľka úseku finančného riadenia a platobného styku	